

KOMOLYZENE: KOMOLYAN CSAK KOMOLYAKNAK?

Bartha Ráhel

Miskolci Egyetem, Bartók Béla Zeneművészeti Intézet
Tanár-zenetanár (furulya), I. évfolyam

Szabóné Bíró Klára, óraadó

Tartalomjegyzék

Bevezetés	3
Kortörténet	4
A görög példa.....	5
Improvizáció, mint alaptudás	5
Barokktól a romantikáig	7
Az újkor	9
Ahol a pénz az úr	11
A zene, mint megoldás.....	13
Bizonyított pozitív hatások.....	13
A zeneterápiáról röviden	14
Nevelés zenével	17
Miskolci körkép	20
Városi zeneiskola	20
Miskolci koncertlátogatók	23
Komolyzenei bérletek kifejezetten az ifjúságnak	24
Ahogy a gimnazisták látják	26
Korábbi kutatások.....	26
Alapgondolat.....	28
Tapasztalatok.....	29
Eredmények.....	30
Új kísérlet.....	34
Szemléletváltás.....	34
Például	35
Műhelymunka	36
Összegzés.....	39
Irodalomjegyzék.....	40
Mellékletek.....	41
1. számú melléklet	41
2. számú melléklet	42
3. számú melléklet	42
4. számú melléklet	43

„A zene azért van, hogy örömünket leljük benne.
Előadóművész és zenetanár arra hivatott, hogy ezt az örömet továbbadja.”
Varró Margit

Bevezetés

Gimnáziumi érettségim óta egy volt tanárom nekem célzott megjegyzéseiben folyton érzem az enyhe szemrehányást. Az időről időre feltett kérdés valahogy így hangzik: *Még mindig nem csinálsz semmi tisztességeset?* Annak idején csalódott volt, mikor a zenei pályát választottam, mert ő úgy gondolta, vihettem volna többre. Az idei érettségi találkozónkon elhangzott mondata sokáig csengett a fülemben: „A művészet, ahogy a zene is a jóléti társadalmaknak való.”

Az egyértelmű, hogy a gazdaságpolitika hatással van a művészetekre. Itt, Magyarországon ezért is van az, hogy a zenész elsősorban nem művész, hanem pedagógus. Azonban van olyan része a világnak, ahol a zenekar tagjai nem szűkölködnek (sem lehetőségekben, sem anyagiakban). Amerikában 700 zenekart tart fenn a magánszféra pusztán büszkeségből, állami beavatkozás nélkül.¹ Ezen múlna a zene érvényessége a társadalomban? Vajon itthon addig nem reménykedhetünk kulturális felemelkedésben, ameddig nem lesz több bérletvásárló, vagy milliárdos adakozó? Nem hiszem, hogy ez a leglényegesebb. A kulcskérdés, hogy vajon érdekes-e még a nép számára a muzsika kincsestára, nemzeti és világi örökségünket továbbra is szépnak halljuk-e. Ahhoz, hogy ez sokáig így legyen, elő kell segítenünk a befogadást. A komolyzene ugyanis nem csak a *komolyaké*. Sajnálatos ez az elnevezés, ráadásul nem helytálló. Téves következtetésekre ad okot, nevénél fogva is eltávolítja az esetleges érdeklődőt, és így sokkal vonzóbb, befogadhatóbb a nevében jellemzőjét is viselő könnyűzene. Nekünk kell megmutatni a klasszikus zene ezerféle arcát, közelebb hozni azokat az átlagember számára.

A dolgozatban rövid zenetörténeti bevezető után kibontakozik napjaink felfogása a komolyzenéről, és felvetődik a kérdés a zene szükségességét illetően. Mára már vizsgálatokkal és különböző módszerekkel is igazolták, hogy a zene művelése előnyös változásokat produkál, ezekről is beszámolok röviden. Egy rövid miskolci kitekintés után a helyi középiskolásokkal készült kérdőíves felmérés bemutatása következik. Zárásképpen pedig egy saját ötlet – kidolgozás nélküli – vázlatába nyerhetünk betekintést.

¹ Vajda Gergely nyilatkozata a Muzsika 2011. szeptemberi számában

Kortörténet

A mindenkori ember önkereséséhez hozzátartoznak bizonyos kérdésfelvetések. Úgy, mint Ki vagyok én? Hol a helyem a világban? Mi a feladatom vagy küldetésem? és más ehhez hasonló. Nos, a művész életéhez is hozzá tartoznak ezek a kérdések. Ő az, aki a közösségnek él és alkot, önkifejezése közszemlére van téve. Művész-létéből fakadóan érzékenyen reagál az őt körülvevő világra.

Zenészként el kell gondolkodnunk a társadalomban betöltött szerepünkről, ugyanakkor nehéz ezt helyesen, reálisan megítélni. Mi magunk általában meg vagyunk győződve, hogy hasznosabb tagjai nincsenek is országunknak, ránk szükség van, hiszen a muzsika kell a világnak és előszeretettel emlegetjük Kodály Zoltánunkat. Igen, csak mindemellett elfelejtjük laikus embertársaink szemével nézni ezt a kérdést. Mert a társadalom visszajelzése a legőszintébb tükör. Az igazság pedig az, hogy napjainkban már nem egyértelmű mindenki számára a komolyzene különleges értéke. Fogyva fogy az a réteg, aki hallgatja, élvezi és értékeli.

Mielőtt megvizsgálnánk a mai felfogást a zenéről, tekintsünk vissza egy kicsit, vajon a régebbi korokban milyen jelentőséggel bírtak a zene művelői.

A mágikus erő

Visszamegyünk egészen az őskorig, amikor az emberek csoportokba verődve, törzsekben éltek. Bizonyos kultúrákban a törzsfőnök melletti kivételes személy a sámán, aki a gyógyításokért és a transzcendenssel való kapcsolatért felelős. Legfontosabb eszköze a sámándob volt, az ezzel adott alapritmushoz énekelt és táncolt, míg transzba nem esett. A zene lényeges elem egy bizonyos extázis állapot létrehozásához. Hatalmas erőt tulajdonítottak neki, hiszen általa túlvilági lényekhez kerültek közelebb. A nép felnézett a sámánra, mert ő volt a kiválasztott, de egyértelmű, hogy nem a zenész szerep volt itt a legmeghatározóbb. Ekkor még a zene sem, mint művészet van itt jelen.

Sokkal inkább kidomborodik a bibliai Dávid zenész mivolta. Saul király „rossz kedve”, depressziója esetén hívatta a pásztorfiút, hogy játsszon az ő megnyugtatóására. (A régi és új fordítás eltér ezen a ponton. Előbbi hárfát, míg utóbbi lantot említ.)

„És lön, hogy a mikor Istennek lelke Saulon vala, vette Dávid a hárfát és kezével pengeté; Saul pedig megkönnyebbüle és jobban lön, és a gonosz lélek eltávozik tőle.” (I. Sámuel 16, 23) Nem csak a király volt hálás Dávidnak, de az udvartartás is megbecsülte a hárfást, aki meggyógyította az uralkodót.

Híres példája a zene erejének a görög mitológiából ismert Orfeusz története. Szerelme elvesztése után elszántan indul az alvilágba, ahol dalával elkápráztatja az alvilág urát, Hádészt. A zene különös hatalmáról tesz bizonyosságot, amiért is ezt a mítoszt többen kiragadták és megzenésítették a barokk kialakulásakor, mintegy szimbolizálva ezzel az emóció és a muzsika közötti szoros összefüggést.

A görög példa

A görögök nem csupán mítoszaikban vallották a zene lelket megérintő hatását, hanem filozófusaik is véleményt nyilvánítottak e témában. A legfontosabb példa talán Platón Állam című munkájában a különböző hangnemekhez társított jellemrajz.

Leírásában a dór hangsorhoz tartozik például a komolyság, a méltóság, ami ilyenképpen alkalmas a nevelésre, az erkölcs megszilárdítására. Ezzel szemben a ion és a líd skála a puhányság jelképe, ennek alkalmazását kerülni kell. Platón azt mondta: a zene nagysága abban rejlik, hogy a ritmus és harmónia által a lélek belsejébe hatol. Meg kell jegyeznünk, hogy a filozófus a zenei nevelést a társadalom magasabb szintjeibe tartozóknak írja elő, azaz a katonák (örök) és a filozófusok számára. Az alsó rétegbe tartozó dolgozók tanítását feleslegesnek tartotta.

Egy másik görög gondolkodó, Arisztotelész is hasonlóan nyilatkozik a zenéről. Kiemeli annak hatását a hangulatokra, érzelmekre és a nevelésben fontos szerepet tulajdonít neki.

Improvizáció, mint alaptudás

A középkori felfogás értelmében a zene a számokban megnyilvánuló harmónia. Pythagoras számarányok segítségével írta le a hangközöket (állítólag kovácsműhelyből kiszűrődő kalapácsütések vezették erre a felismerésre). A hangközök meghallása az istenség megjelenését jelentette, ilyenkor ugyanis a világ három rétegéből (testi, lelki, szellemi) a legmagasabb réteg, azaz a számok válnak úgymond hallhatóvá.

Ez a szférák zenéje, azaz a világharmónia alapja, a musica mundana. Ennek része a musica humana, az ember zenéje, és ezt követi sorrendben a gyakorlati zenélés, a musica instrumentalis. A zene, mint tudomány (scientia) előbbre való, mint a gyakorlat (usus); ezáltal a tudós a megbecsültebb, őt hívják muzsikusnak, míg a kántor elnevezést kapja a hangszerestől a komponistáig mindenki, aki csak a hangzó zenével foglalkozik.

A legfőbb zenei színtér ekkoriban a főúri udvar, a templom és a kolostor. Az udvarokhoz ún. capellák tartoznak, ahol énekesek és hangszeresek egyaránt szolgáltatnak zenét. Az előkelőségek számára a zenei reprezentáció bizonyos presztízskérdés volt. Kedveltek a rezes hangszerek, különösképpen a trombita, ami az uralkodói jelenlét hangja volt, a fenség és a gazdagság jelképe.

A zenészek megítélése attól függ, milyen pozíciót töltenek be. A ménestrel (kántor) található a piramis alján, míg a tetején a capella zenészei foglaltak helyet. Az udvari zenével szemben a templomokban nem jellemző a hangszeres zene. A 15. századig kizárólag vokális zene szól, majd az orgona megjelenése után van némi kíséret a templomi egyszólamú énekekhez. A kolostorokban a gregorián jelenléte garantál egy teljesen másfajta liturgiát.

Az improvizáció hozzátartozik a zenészek alaptudásához. A liturgiai énekekhez – különösen nagyobb ünnepnapokon – ellenszólamot rögtönöznek, a 14. századtól pedig kialakul a polifónia.

A 16. századig minden hangszeres zene világinak számít. A repertoár elsősorban a vokális muzsika – különböző népszerű dallamokat játszottak az adott hangszer lehetőségeihez alakítva. Az improvizáció itt is nagy jelentőséggel bír, a korszak jellemző tánca a basse danse is az egy tenor szólam köré épülő (rögtönzött) ellenszólamokból tevődik össze.

A **16. században** a zene megítélése eltér az eddigi, a számok harmóniájában megnyilvánuló művészettől a személyes kifejezés hangsúlya felé. Megnö az érdeklődés a művek iránt, és a terjedést remekül szolgálja az új találmány, a kottanyomtatás. A szöveg előtérbe kerül, és változnak a műfajok is. A misét felváltja a motetta és a madrigál – mindkettőre jellemző, hogy zeneileg kevésbé kötött forma. Sok változáson megy keresztül a zene szerkezetileg is. A komponálásmód, a szólamok karaktere, a hangterjedelem és szólamszám mind jobban letisztul, kifinomul.

A hangszerek tekintetében is van újítás, illetve az együttesek összetétele is alakul, módosul (a variálást segítette a többkórusos írásmód). Az udvari életben továbbra is fontos szerepe van a zenésznek, sőt a tánc és az etikett egyre meghatározóbb. Emellett az amatőr polgári muzsikálás is divatba jön, a legkedveltebb hangszer a csembaló, lant, gamba és a furulya. Chanson- és fantáziagyűjtemények, motettakötetek szolgáltatnak játszánivalót a hangszereseknek. Az olasz-francia valamint angol táncművelés daloskönyvei pedig ellátják a zenészeket 4-6 szólamú tánczenével. Fontos megjegyezni, hogy a reneszánszban már kiadásra kerülnek kis füzetek könnyű kétszólamú dallamokkal, kifejezetten zenetanítás céljából, az amatőrök számára.

Barokktól a romantikáig

Az antik tragédia feltámasztása volt a kiindulópontja a **barokknak**. Megnövekedett az igény a szöveg érzelmi kifejezése iránt. Kialakul az opera, ami a korábbi színházi betéteknél jelentősebb szerepet tölt be. Az emóció kerül a zene középpontjába – mint már említettük Orfeusz története kapcsán. Az expresszivitás és az egyre inkább jellemző virtuozitás az előadásmódban összekapcsolódik, és ehhez még társul plusz hatásként a reformáció nyelveszménye. Mindennek következtében ismét van változás a zenében – a kottaírás egyszerűsödik, új hangszeres műfajok alakulnak, fejlődnek a hangszerek is –, de az információáramlás is meggyorsul; a kereskedelemnek és a fejlődő úthálózatnak köszönhetően lehetséges a tanulás és a művek terjesztése más országokban (Németalföld élen jár). A változást nem mindenki kívánja, és sokakat megbotránkoztat a retorika és a muzsika összemosása – lévén a zene magasabb rendű (a quadrivium része), míg a szónoklattan a trivium része a hét szabad művészet felfogása szerint. Sokáig él tehát a 'prima prattica', azaz a reneszánsz stílus az új gyakorlat ('seconda prattica') mellett.

Itália és Franciaország lesz a barokk két nagy zenei központja. Az olasz katolikus templomok továbbra is meghatározó színterei a zenének, ám a liturgia kötetlenebb, beépítésre kerülnek az új stílus elemei. Az udvarok ünnepi alkalmain kívül az épülő operaházak színpadai kínálnak játéklehetőséget a zenészeknek. A muzsikálás – legyen az akár vokális akár hangszeres – igazán kedvelt tevékenység a polgárság körében, nem korlátozódik kizárólag a hivatásosokra.

A módosabbak akár zenetanítót is fogadhattak, a szegényebbek pedig szólóhangszeren játszogattak, olykor basszus kísérettel. A zene gyakorlása és hallgatása úgymond hozzátartozik a mindennapokhoz.

Bali János ír erről így: „irigykedve gondolhatunk arra is, hogy nem volt a maihoz fogható szakadás a szórakoztató- és elit-zene között, s az improvizáció és díszítés mindennapos gyakorlata gazdag hátteret biztosított a megírt zene számára.”²

A rokokó és a gáláns stílus készíti elő a terepet a **klasszicizmusnak**. Az érthetőségre és egyszerűsége törekvő új irányzat szembe megy a barokk polifóniával, amit már terjengősnek, súlyosnak érzett. A polgárság általános, felszín iránti érdeklődése megnyilvánul a zenében is, könnyedebb, levegősebb hangzást vár. A legfontosabb helyszín a koncertterem lesz (kiszorulnak a templomok, főúri udvarok), a legfőbb erény pedig a virtuozitás. Az előadóművész van a középpontban, és elkülönül az alkotás a megvalósítástól. Az amatőr eszményképe az előadó, és nagyobb a hajlam az utánzásra, mint a teremtésre, improvizálásra.

Az újfajta igények hatással vannak a hangszerekre (akadnak újonnan megjelenőek és átalakítottak egyaránt), a hangszerelésre, műfajokra, formákra, megváltozik a zenekar nagysága, összetétele.

Majd a nagy szenvedély elsőpri a klasszicista elegáns és visszafogott stílust, a **romantika** tért hódít. A művészi szabadság és az individuum kerül előtérbe, a fantázia és a szabadon áramló érzelmek adják az ihletet az újat létrehozó zeneszerző számára. Jellemző a régi, hagyományos formák tudatos felbontása, a témák tekintetében is az új keresése, felfedezése. Az ismeretlen izgalma, különlegessége vonzza a művészeket, kinyílik a világ az eddig megközelíthetetlen területek, kultúrák felé. A titokzatos középkor és a feltárássra váró Kelet lesz érdekes. Az opera virágzik és a programzene divatba jön.

A szabad, társadalmi kötöttségektől mentes zenész gyakran szegénységben él. Megszabadulva az udvarok, templomok világától önmaga ura lehet bár, de általában nehezen boldogul. A helyzet megköveteli, hogy az előadóművész a művek szerzője is legyen egyben. A romantikus életérzés ugyanakkor összehozza a művészeket, Párizs a központi találkozóhelye költőknek, zenészeknek, festőknek.

² Bali János: A furulya, p. 110., valamint a középkortól a barokkig terjedő időszakok bemutatásában segítségemre voltak a könyv megfelelő fejezetei.

A 19. században különös igény jelentkezik, olyan, ami addig nem volt jellemző. A zenére úgy tekinteni, mint „régiségre”. Addig az adott kor muzsikája volt ismeretes és a régebbi idővel feledésbe merült, a megőrzés többnyire nem volt fontos. Mendelssohn volt az első, aki régi zenéhez nyúlt, ráadásul nem is akármelyikhez és nem is akárhogyan.

Bach Máté passióját dolgozta fel, a keletkezésének 100. évfordulójára, de nem rekonstruálni akarta az eredeti alkotást. Olyannyira, hogy a romantikus zeneszerző partitúrájából még az is kiderül, bizony megvágta ezt a jól megkomponált, komplex művet. Az mondanánk talán, sarlatánság egy ilyen kristályos szerkezetet megtörni, de a művészt itt nem a szerkezet érdekelte elsősorban. Neki ott és akkor más mondanivalója volt a művel és eszerint alakította azt. Bejegyzett dinamikai váltásokat a neki tetsző helyekre és a hangszerpark tekintetében sem volt merev.

„Régiségként” később megjelenik Bach és Handel műveinek összkiadása, előkerülnek régi hangszerek és kották és ezzel együtt az érdeklődés is megnő mindenféle régi zene felé.

Nos, innen indul tulajdonképpen az, amit ma komolyzenének nevezünk, innentől kezdve játszunk elfeledett korokból való muzsikát, ettől kezdve van „régizene” és „historizmus”.

Az újkor

A XX. század elején azonban más jellegű kezdeményezések is felütötték a fejüket. A visszafelé tekintés, az elmúlthoz való fordulás helyett új művészetértelmezésre volt szükség. Az önkeresés, az egyént körülvevő világ (háború) foglalkoztatja a művészeket és a kifejezés gazdagsága több csoportra, több stílusra osztja az alkotókat. Létrejön egy nagy szakadás, a művészetben ugyanis nincs többé egységes irányzat, mint például a barokk és a romantika között. Vannak viszont izmusok, különböző iskolák, egy-egy vezéregyéniség köré csoportosuló társaságok. A gondolat megformálása, azaz művészi keretbe öntése teljesen szabad, a fantáziára van bízva. Mindegyik művészeti ág kibújik a hagyományos keretek közül; ami közös, az a lázadás, az újat teremteni akarás. Mindez azt is eredményezi, hogy maga a művészet alapvetően eltávolodik a mindennapi embertől (és/vagy fordítva?).

A sokféleség, szakadozottság elidegeníti a közönséget, hiszen nincs beavatva. A titok ismerete belterjes.

Ma pedig, a legújabb korban mindez történelem. Művészettörténetből megtanuljuk az izmusokat, énekórán beszélünk Bartókról és Kodályról – és amikor játsszuk a műveiket, tulajdonképpen „régizenélünk”.

Félreértés ne essék, nem akarok fogalmi zavart okozni, csupán rávilágítani, hogy ilyenkor ismét a már elmúltból merítünk és nem a saját korunk zenéjét szólaltatjuk meg – mint ahogy az a romantikáig jellemző volt. (Itt felmerül a kérdés, vajon mit vallunk mi mainak. Olyan zenének, amire majd évtizedek múltán úgy emlékeznek, hogy az ezredforduló jellemző stílusa. Van-e ilyen egyáltalán?)

A mai klasszikus zene (komolyzene) fogalma alatt leginkább az előző idők remekeinek interpretálását értjük. Sokféle kutatás folyik, a mai napig kerülnek elő művek eddig ismeretlen szerzőktől. Még mindig vannak felderítésre váró területek, vannak hiányzó ismeretek a jobb és pontosabb *restauráláshoz*. Mert ezt teszi tulajdonképpen a zenész. A birtokában lévő adatok segítségével megújít, felfrissít valami régit. A restaurálás szót a Kuijken fivérek használják egy velük készült interjúban³ a hitelességgel kapcsán. Van ugyanis egy olyan álláspont, miszerint nincs szükség autentikus előadásra, sőt az nem is lehetséges. Erre válaszolnak úgy a testvérek, hogy igenis meg kell tenni minden tőlünk telhetőt, hogy a legjobbat nyújtsuk, akkor is, ha az nem lesz tökéletes, sem ugyanolyan. Nem is lehet ugyanolyan. Nincs hangfelvétel 1870 előttről, nem tudjuk meghallgatni, annakidején hogyan csinálták. Azonban még ha ez rendelkezésünkre is állna, nem szolgálná a javunkat. Taruskin írja, hogy a régi muzsikások teljes utánzása lehetetlen, hiszen ők nem akartak senkit utánozni.⁴ Fontos ismerni az elméleti háttért, de az is lényeges, az akkori embernek mit jelentett az a zenemű. A legjobb pedig, ha saját körülményeinket, problémáinkat is meglátjuk benne. Ettől lesz igazán hiteles.

³ Antwerpeni beszélgetés a Kuijken-fivérekkel, in Péteri Judit: Régi zene II.

⁴ Bali János: A furulya, p. 152.

Ahol a pénz az úr

Ilyen alcímmel bizony az egész emberi társadalomról lehetne hosszas eszmefuttatásokat bonyolítani, amire itt nincs szükség – sem lehetőség –, de annyit mindenképpen ki szeretnék emelni, hogy mint az köztudott, a modern civilizációt teljesen behálózza a pénz. Ez egy kikerülhetetlen tényező, ami azt jelenti, hogy a zenei életben is jelen van az üzlet.

Elég, ha csak a ma nagy divatnak örvendő zenei tehetségkutató műsorokra gondolunk (például egy szombat esti élő közvetítés alkalmával beérkező több ezer emelt díjas sms-re). A médiumok világában óriási összegek forognak, és irányítói nagyon jól tudják, hogy az elsődleges érdek a szórakoztatás. (A hajdani rómaiak tudtak már erről valamit, amikor a kenyér mellett a cirkusztól gondoskodtak.) Az utóbbi időben jelentkező értékválság illetve értékváltás következtében mindent befogad és mindent sugároz a média. Azaz nem a kínált áru minőségén van a hangsúly, csupán az számít, vajon a közönség harapni fog-e rá vagy sem. Ennek ellenőrzéséhez rendelkezésre állnak a megfelelő adatok a fogyasztókról, valamint ezen információk alapján (ki, mikor, mennyi ideig, milyen médiumot használ) tudatosan irányított műsort lehet összeállítani. Hasonlóképpen a zene közvetítését is elsősorban a tömeg ízlése befolyásolja. Mivel tehát a média könnyen és egyszerűen ér el sok embert, meghatározó kultúraközvetítő szereppel bír. Norman Lebrecht is a szórakoztató elektronika csábítását tulajdonítja az egyik oknak, ami eltávolítja az embereket a koncertteremtől és a komolyzenétől. Könyvében (Művészek és menedzserek – avagy rekviem a komolyzenéért) felhívja a figyelmet a pénz okozta károokra és lerántja a leplet a színpalak mögött megbúvó, háttérből dirigáló érdekemberekről. A jövőt illetően nem igazán optimista.

Meg van győződve arról, hogy a zene eddigi koncertszerű megszólaltatása idővel ki fog kopni és elveszíti azt a társadalmi jelentőségű helyet a városok életében, amit a klasszicizmus óta betölt. Ezt több dologgal is magyarázza. Az otthoni tömegkommunikációs eszközök könnyebben elérhetőek és használatuk kényelmesebb, mint a kimozdulást, utazást megkövetelő előadások. A közbiztonság nem garantált, idősök, egyedülállók nem szívesen indulnak el egy esti koncertre. A megosztott családok sem segítik elő a közös zenehallgatást, hangversenyre járást. A gyakran magára hagyott gyermek pedig a könnyen elérhető videoklipeken nő fel, ami után egy szimfónia meghallgatása nem lesz kifejezetten vonzó a számára.

Ez utóbbit a szerző úgy fogalmazza meg, hogy „a szórakoztató zenétől való növekvő függés” a válság egyik fő előidézője, az emberek ugyanis más zenében találták meg a lelki támaszt. A megfogyatkozott közönség mellett a másik nagy probléma Norman Lebrecht szerint, hogy a zeneoktatás sem éri el a célját a mai iskolarendszerben. Ezt pedig csak tetézi az állami és céges támogatások csökkenése, ami természetesen sújtja a művészeteket is.

A könyv részletesen tárgyalja a sztárvilág titkait, amiket a megfelelő emberek többnyire eltussolnak, de amiknek ugyanakkor szoros közük van a tulajdonképpeni válsághoz. A haszonlesés, a pénzéhség a motiváló erő, emellett az emberi tényezők eltörpülnek. Szól az ügynökök magatartásáról képviseltjeikkel szemben, a szemérmetlen kapcsolati szálak okozta diszkriminációról és a közpénzekkel való visszaélésről. Mindez tabu, nem beszédtema. Az író ezt így fogalmazta meg: „A történetírás elnézte és megbocsátotta a zeneüzlet alapító atyáinak bűneit, de – sajnos – ugyanilyen nagylelkűséggel viszonyul a jelen galádságaihoz is.”⁵

Azt hozzá kell tenni a pontosság kedvéért, hogy a könyv nem Magyarországról íródott. Hasonló adatok hazánkat illetően nem állnak rendelkezésemre és ezzel foglalkozni nem is tartozik az én hatáskörömbe. Mindenesetre az üzlet mindenütt üzlet, és sehol nem a tisztességesség a fő erénye. Fontosnak tartottam erről is szót ejteni, mert ez segítséget nyújt ahhoz, hogy teljesebb képet kapjunk.

Mit gondolhatunk ezután? Hogyan tovább? Az angol szerző szerint újra kell alapozni a komolyzene jövőjét méghozzá a haszonelvű sztárolás megszüntetésével illetve a józan gazdasági szemlélet helyreállításával. A jelenlegi helyzetben ugyanis a rosszul működő rendszer közvetlen áldozata gyakran maga a muzsikusz és a művészet.

Ezt tapasztalhatjuk idehaza is. A művészek, zenészek társadalmi megbecsültsége igen alacsony és munkájuk alulfizetett. Ennek ellenére akadnak, akik még így is soknak tartják a művészi jelenlétet az országban és ezt csökkenteni kívánnák. Demján Sándor nyilatkozta idén májusban a Miskolci Egyetem diplomaosztó ünnepségén, hogy dolgozó, termelő emberek kellene, az iskolákba pedig technikai szakkörök a művészeti helyett.

Feltehetjük a kérdést, valóban semmi szükség a művészekre?

⁵ Norman Lebrecht: Művészek és menedzserek – avagy rekviem a komolyzenéért, p. 21

A zene, mint megoldás

A következőkben érveket kerestem, amik a zene létjogosultsága mellett szólnak. A muzsika javunkra váló, a társadalmat előbbre lendítő jellemzőit igyekeztem összegyűjteni. Többféle kutatás igazolja ugyanis, hogy nem merül ki minden az esztétikai élményben.

Bizonyított pozitív hatások

Közismert, hogy agyunk két féltéke különböző szerepet lát el, eltérő, de egymást kiegészítő funkciókkal bír. A bal féltéke a kognitív megismerést segíti, a ráció és a logikai gondolkodás központja, míg a jobb agyfélteke az érzelmi központ, itt található a képalkotás, a kreativitás képessége, és itt kerülnek feldolgozásra a zenei élmények is. A zene különböző összetevőinek megfelelően a dallamok felismerése elsősorban a jobb féltéke feladata, míg a ritmusok beazonosítása a balban történik. Az agy az egyedfejlődéssel párhuzamosan érik, fejlődik, tehát a korai élmények, tanult tulajdonságok a későbbiekben meghatározzák az agy muzikalitását. Ezért érdemes minél előbb kapcsolatot teremteni a gyermek és a zene között. A legcélravezetőbb már a várandósság alatt elkezdni. Bizonyított, hogy egészen kicsi kortól, már embrionális állapotban hatással van ránk a hang és a ritmus.⁶

Van magyar példa ennek a felismerésére és alkalmazására. A budapesti Semmelweis Egyetem I. Számú Szülészeti és Nőgyógyászati Klinikáján Papp Zoltán vezetése alatt heti rendszerességgel szerveztek komolyzenei koncertet a kismamáknak.⁷ Az előadó, Fellegi Ádám alapötletét szívesen fogadta az intézmény akkori igazgatója és a klinika vezető pszichológusa is. A zongoraművész úgy nyilatkozott, az élő zene közvetlenebb módon hat az érzelmekre, ezáltal „hatékonyabb”, mint a felvételek. A hangversenyen a kiválasztott tételek között a művész tolmácsolásában elhangzottak kisebb zenetörténeti illetve elméleti adalékok, segítve ezzel a megértést.

A zene legalapvetőbb fiziológiai hatásait is vizsgálták. Ezeket a rezgések által elért változásokat műszerrel mérte az ötvenes években H. Weiss.⁸ Tapasztalata alapján a

⁶ Raffai Jenő és Kokas Klára irt a témában

⁷ Magyar Nemzet, 2003. május 31.

⁸ Király József: A zene hatalmának lélektana, in. Zeneterápia szöveggyűjtemény

zenehallgatás során a megfigyelték vérnyomása, szív működése módosult illetve az izomtónusok elernyedtek, vagy megfeszültek. Az adott reakció összefüggésben volt az illető zenei előképzettségével, hangulatával valamint a zenemű által közvetített hangulattal. (Ez utóbbi természetes dolognak tűnik, más érzelmeket vált ki belőlünk egy lendületes tánckarakter és mást egy andalító largo tétel hallgatása.)

Alfred Tomatis fül-orr-gégész professzor kutatásaival bizonyította, hogy a hangok segítségével a depresszió, az alvászavar illetve szervi bántalmak is kezelhetőek.⁹ A muzsika szervezetünkre gyakorolt nyugtató hatása miatt egyes kórházakban a beteggyógyításban is alkalmazzák a klasszikus zenét kiegészítő terápiaként.

Emellett más, mentális változás is kapcsolható a zenéhez, pontosabban a zenéléshez. Hatására javulnak a motoros képességek, az idő és a térérzékelés. (Utóbbi magyarázata, hogy a hangszerjáték megkíván egy bizonyos térbeli mozgást, ami által a térbeli helyzet folyamatos felmérése szükséges.)¹⁰

Tomatis professzor szerint a fülünkön keresztül beáramló összes hanghatás átjárja a testet és az adott hang minőségétől függően gyógyít vagy rombol. A folyamatos zaj, illetve a nem megfelelően alkalmazott zene nem kívánt hatásokat is elérhet.

A zeneterápiáról röviden

A hatásmechanizmus szakértői a zeneterápiában dolgoznak és gyógyítanak, fejlesztenek, illetve rehabilitálnak a zene segítségével.

A Zeneterápiás Világszövetség Klinikai Gyakorlati Bizottsága által meghatározott definíció szerint: „Zeneterápia során a képzett zeneterapeuta, egy tervezett folyamatban használja a zenét vagy zenei elemeket (hang, ritmus, dallam, harmónia) annak érdekében, hogy elősegítse a kommunikációt, kapcsolatokat, tanulást, kifejezést, mobilizációt, szervezést, szerveződést. Ezek mellett pedig terápiás hatást gyakoroljon fizikai, emocionális, mentális, szociális és kognitív területeken. A zeneterápia célja, hogy az egyén lehetőségeit feltérképezze és/vagy sérült funkcióit helyreállítsa, így jobb intrapszichés és/vagy interperszonális integrációt tegyen lehetővé,

⁹ Dr. Konta Ildikó Mária: A zeneterápia szerepe a prevencióban és a rehabilitációban, in. Zeneterápia szöveggyűjtemény

¹⁰ Pap János: VII. Útban a zenéhez, in. Zeneterápia szöveggyűjtemény

s a prevenció, rehabilitáció vagy kezelés következtében a személy minőségileg jobb életet élhessen.”¹¹

Fontos jellemzője ennek a terápiatípusnak, hogy a lélektani munka eszköze nem a kommunikáció. Ráirányítja a figyelmet az ember egyéb önkifejezési lehetőségeire. A háttérbe szorult mimikai vagy gesztikulációs jelzéseinket is újra használatba tudja állítani.

A zenehallgatás a receptív, azaz a passzív terápia alkalmazási területe. A cél, hogy az elhangzott részlet által megnyíljanak olyan csatornák, melyek hétköznapi keretek között zárva maradnak. A felidézett pozitív vagy negatív élményeket és az ezekhez kapcsolódó érzéseket elmondva vagy valamilyen formában megjelenítve tudatosíthatunk addig rejtve maradt indulatokat, gondolatokat.

Az aktív zeneterápia alapja az improvizáció. Ennek lényege a spontaneitás élményszerű megélése. Cél a kommunikáció, de újszerű, nem hagyományos keretek között. Bármilyen hangszer, hangot kiadó egyéb tárgy, a taps vagy az énekhang szolgálhat eszközül. Az önkifejezésnek ebben a formájában „elmondható” a szavakkal kimondhatatlan, mert a zene által szimbolikus kommunikáció jöhet létre. Az aktív terápia alapgondolata, hogy „a csinálás élménye, az ebből születő katarzis az, ami a valódi tartalmat, tudást adja a zenéről (és a zenélőről), s nem a zenéről való információ, a kognitív tudás.”¹² Ehhez az élményhez szükséges a résztvevő teljes jelenléte, aktív hozzáállása, mert szemlélődés útján ez nem elsajátítható. Az alkotás általi problémakeresés pedig a későbbiekben is – az élet más területén, megoldásra váró helyzetekben – az adott illető segítségére lehet.

A komplex terápia a személyiségformálás módját a sokféle alkotó tevékenységben jelöli ki. A zene által megteremtett nyugodt légkörben a mozgás, képzőművészeti tevékenységek illetve különböző játékok által kifejezhetőek a megjelenő élmények, emlékek. Ez a módszer fejleszti a kreativitást valamint az önkifejezés többféle módját egyaránt. Általa enyhíthetőek az aktuális gondok, kommunikációs zavarok, szorongások.¹³

¹¹ Zeneterápiás Világkongresszus, Hamburg, 1996, in. Urbánné Varga Katalin: Zene és terápia

¹² Urbánné Varga Katalin: Zene és terápia, in. Zeneterápia szöveggyűjtemény

¹³ A terápia fajtáiról szóló információk Lindenbergné Kardos Erzsébet: Terápia zenével című cikkéből származnak

A zeneterápia igen széles körben alkalmazható. Dr. Konta Ildikó Mária beszél az általános iskolák jellemző problémájáról, a tanulási nehézséggel küzdő gyerekekről.¹⁴ Elmondja, hogy az ilyen esetek hátterében szocializációs elégtelenségek vagy pszichés részfunkciók nem megfelelő fejlődése áll. Ideális esetben ugyanis a jobb és bal agyfélteke között viszonylagos egyensúly alakul ki, és ez összehangolt működést eredményez. A mai gyerekek között egyre inkább előfordul, hogy nem képesek az elvárt módon viselkedni és teljesíteni. A tanulásban így lemaradnak, és egyre szaporodó kudarcélményeik teljes motivátlansághoz vezetnek. A zeneterápia eredményesnek bizonyul a kezelésben oly módon, hogy a problémás részterületek speciális fejlesztést kapnak a pszichés funkciók kiegyenlítődése és a harmonizálódás érdekében.

A sérült gyerekek körében is sikeres a zeneterápia. A szakma foglalkozik látássérültekkel, értelmi- és mozgássérültekkel.

Az Ulwila-módszer kifejezetten **értelmileg akadályozott** gyermekek és fiatalok számára biztosít zenélési lehetőséget egy speciális (színes) kottarendszer és az ő számukra készült, szintén speciális hangszerek segítségével. Ezek a gyerekek naponta többféle formában foglalkoznak a muzsikával szinte reggeltől estig. Ennek eredményeképpen más területeken is jobban fejlődnek.

A **mozgássérült** gyermekek kezelése a zene és a mozgás összekapcsolásával történik. A korrektív célú mozgások elsajátítása gyermekjátékok és mondókák ismételtetésével jön létre. Ez ugyanis kitartó gyakorlással pozitív változásokat mutat az agyban is, ami pedig hatással van a mozgás javulására. Emellett készség- és személyiségfejlesztésre is szolgál.

A szociális hátrányok leküzdésében is nagy a szerepe a művészeteknek, így a zenének is. Ezen túlmenően maga a szocializálódás folyamata is segíthető általa.¹⁵

A következő jelentős terület, ahol a zene lélekemelő hatása érvényesülhet, a nevelés témaköre.

¹⁴ Dr. Konta Ildikó Mária: A zeneterápia szerepe a prevencióban és a rehabilitációban

¹⁵ Urbánné Varga Katalin: »Rakják, rakosgassák magas gyívó várát...«

Nevelés zenével

Nekünk, magyaroknak Kodály Zoltán neve jut először eszünkbe, ha zenei nevelésről van szó. A XX. század első felében azonban az ő munkásságával párhuzamosan a világ különböző pontjain több megoldási kísérlet született. Szőnyi Erzsébet Zenei nevelési irányzatok a XX. században című írása összefoglalóan mutatja be Kodály kortársainak programjait. Valamennyi irányzat bemutatása a jelen keretek között nem lehetséges, ezért csak 3-4 kiragadott példával szemléltetem a zene felhasználhatóságának sokszínűségét.

Émile-Jacques Dalcroze módszere a zenei érzéket és a tájékozottságot a testmozgáson keresztül fejleszti. A zeneoktatás hibájának látja az egyes elemek szétválasztását. Célja a szintézisteremtés az egyén értelmi és testi képességei között. A 4 éves gyerekek először a ritmikus mozgást gyakorolják, csak ezután jöhet a hangszertanítás.

A **Suzuki-módszer** kiindulópontja, hogy a tehetség nem öröklődik, de alapvető joggal bír. A japán népnevelő a tehetség kibontakozásának feltételéül a módszerek milyenségét jelölte ki. Hiszen minden gyermek, aki megtanulja anyanyelvének bonyolult rendszerét, már bizonyítja tehetségét. A kisgyermekkel három éves koruktól foglalkozott, és szüleik velük együtt tanultak! Ez nem csupán az ellenőrzött otthoni gyakorlást segítette elő, hanem plusz motivációs erőt jelentett a szülő által nyújtott jó példa.

Justine Bayard Ward a gregorián énekeket tekinti az európai zenekultúra alapjának, ezért a gyermekeket elsősorban ezek éneklésére tanítja. A dalanyag részét képezik továbbá a gyermekdalok, különböző népek dallamai, illetve kánonok. Az énekléshez mindig társul a ritmus mutogatása, a gyermek a levegőbe rajzolja az adott dallam megfelelő ritmusát.

Carl Orff nem alkotott merev nevelési módszert – kellő nyitottsággal további ötletek fejleszthetők ki a már meglévő alaptételből. A hangsúly a ritmikai improvizációra került, de kiindulópontként ő is a gyermekdalok és játékok felhasználását javasolja. Speciális hangszerek készítésével lehetővé tette a kísérletében résztvevő fiatal felnőttek számára a közös osztály-improvizációt.

A xilofon, harangjáték, metallofon, üstdob, tom-tom, gong és cintányér (illetve egyéb ütőhangszerek) mellett a cselló és a furulya használata biztosította a basszus és a dallam jelenlétét. Módszerét illetően aláhúzza az aktív részvétel szükségességét, ami nélkül nem szerezhető zenei tapasztalat.

Kodály Zoltán zeneoktatási elvei több ponton megegyeznek kortársaiéval: minél ifjabb korban elkezdni a tanítást, az éneklés kiemelkedő fontossága és a népzene szerepe.

A zenét alapvető fontosságúnak tartotta *mindenki* számára. A magyar népet közelebb akarta vinni a magasabb művészi zenéhez, és ezt országos feladatnak tekintette.

Gyakran idézett mondata szerint „a zene nem magánosok kedvtelése, hanem lelki erőforrás, amelyet minden művelt nemzet igyekszik közkinccsé tenni.”¹⁶ A hangversenyek közönségét úgy akarta kinevelni, hogy annak életszükséglete legyen az igényes zene.

Többször hivatkozott az ógörög példára, az antik nevelési eszményre. 1929-ben, *Gyermekkarok* című írásában szomorúan állapítja meg, hogy bizony a tantervek készítői nem követték ezt az ókori mintát, ráadásul a gyakorlat azt mutatja, hogy az iskolák még az előírt minimumot sem tudják megvalósítani. Pedig az a kor, amíg fejleszteni érdemes a gyermeket a 6-tól 16 éves korig terjedő életszakasz – ekkor ugyanis a legfogékonyabbak.

Az ének-zene tanításának tennivalóit egyszerűen foglalja össze: „ne gyötrelem, hanem gyönyörűség legyen a tanulónak s egész életére beleoltsa a nemesebb zene szomját”.¹⁷ A lényeg nem a technikai tudás, hanem a lélek szabad megnyilvánulása. Ettől függ a művészi hatás, az elméleti ismeret emellett elsajátítható. Egy másik helyen is említi, hogy az elmélettel külön foglalkozni nem is kellene. A dallamokban felfedezhető, gyakran visszatérő fordulatokra felhívnanánk az „ifjú emberkék” figyelmét, egészen addig, amíg majd maguktól is képesek lesznek ezeket felismerni.¹⁸

Az 1974-ben kiadott 5 beszélgetés egyikében büszkén beszél a száz iskolában bevezetett mindennapi énekórákról. Emberiskolának nevezi ezeket, ahol a diákok azzal tűnnek ki a többiek közül, hogy szeretnek órára járni.

¹⁶ Zenei belmisszió, in Kodály Zoltán: *A zene mindenkié*, p.97.

¹⁷ *Gyermekkarok*, in Kodály Zoltán: *A zene mindenkié*, p. 49.

¹⁸ Kodály Zoltán: *Utam a zenéhez*, p.67.

Az itt nevelt fiatalság aktívan zenél és hangversenyekre jár, mert érdeklődik a komolyzene iránt. Az iskolák letagadhatatlan pozitív eredményeihez az is hozzá tartozik, hogy az összes többi tárgyból jobb átlagot mutattak fel.

Kodály szerint az ember zene nélkül töredékes, viszont a muzsika segítségével teljes embereket nevelhetünk. „El lehet mondani, hogy a zene ritmikusan és harmonikusa is kihat az emberre, és hogy ezek a muzsikáló gyerekek azáltal, hogy él bennük a zene, egészükben harmonikusabb emberekké válnak.”¹⁹

Szeretnék itt visszakapcsolódni a fentebb említett, Demján Sándortól származó megjegyzéshez a művészetek feleslegességét illetően.

Többen reagáltak a – már néhány oldallal ezelőtt lejegyzett – kijelentésre internetes fórumokon, hangot adva felháborodásuknak. Én most egy *Schilling Árpáddal* készült interjút emelnék ki, amelyben a hajdani Krétakör Színház társulatigazgatója fejt ki véleményét a művészet társadalmi hasznát illetően.²⁰

A felmerülő vádat – miszerint az alkotó ember nem viszi előre az országot gazdaságilag – a rossz módszertanokkal magyarázza. Szerinte ugyanis a művészeti eszköztár és jó pedagógiai gyakorlatok együttes használatával közvetetten akár a munkanélküliség elleni harcban is előreléphetünk. Az általa felrajzolt egyik legfontosabb jellemzője a művészetnek, hogy a fegyelmezettséget, szabálykövetést párosítja az ötletgazdagsággal, a fantázia szabadságával. Ennek a kétfajta magatartásnak minden munkában lehet haszna. Amire szükség van a szakértelem fejlesztése mellett, az a vállalkozói kedv ösztönzése, hogy a fiatal ne féljen a versenyhelyzetektől. Az alkotás öröme, a felmerülő problémának a művészet segítségével történő metaforizálása az élet más kérdéseire is megmutatja a helyes hozzáállást. Ez a korszerű művészet-pedagógia igazi célja. Ez tehát egy olyan nevelési módszer mely a művészetet nem célként tűzi ki, hanem az érett személyiséggé válásnak az eszközét látja benne.

Fontos fejlesztendő készség a kreativitás, amely a szakmai tudás mellett nélkülözhetetlen a váratlan és bonyolult feladatok megoldásához. Az ötletesség és az új összefüggések meglátása magabiztosságot is jelent, az illetőnek nem lesz félnivalója versenyhelyzetben sem.

A művészet-pedagógia az önkifejezés mellett a közösségi együttműködésre való nevelést is fontos feladatának tartja. Alapállítása, hogy mindenki jó valamiben, és ezt

¹⁹ Kodály Zoltán: Utam a zenéhez, p.67.

²⁰ http://life-style.hu/hirek/2011/5/2/20110502_muveszet_oktatas_schilling

tisztelni kell a másikat. A társamat támogatni kell, így aztán én is támogatva lehetek a közösség által.

A jó szakemberré válás nem nélkülözheti a megfelelő mértékű önbecsülést. Ahhoz, hogy a későbbi szakmájában dolgozó ember fontosnak és nélkülözhetetlennek érezze azt, amit csinál – és ez a hosszú távú motiváció kulcsa –, olyan feladatokat kell rábízni, amelyek során az ő egyedi tehetsége nyer elismerést.

A jelenlegi Krétakör alkotóműhely vezetője sajnálatát fejezte ki, hogy ma annyira nincs becsülete a munkának és a kreativitásnak.

Végül kihangsúlyozta, hogy országos érdek lenne a művészet érdemeit kihasználni és visszaforgatni a társadalmi folyamatok pozitív befolyásolására.

Miskolci körkép

Mivel kutatásom területéül Borsod Abaúj Zemplén megye székhelyét, Miskolcot választottam, ebben a fejezetben szeretnék egy képet adni az itt folyó komolyzenei életéről. (A Zeneművészeti Szakközépiskola valamint a Zeneművészeti Főiskola szándékosan nem szerepel ebben a beszámolóban, mivel az ott tanulók már átestek egy bizonyos szelekción, ők már a zene szempontjából nem „átlagpolgárok”.)

Városi zeneiskola

Miskolc városának két régi zeneiskolája (mindkettőt több mint 60 éve alapították) 2007 nyarától, az összevonás óta egy közös nevet visel, Miskolci Egressy Béni - Erkel Ferenc Zeneiskola, Alapfokú Művészetoktatási Intézmény.

A zeneiskolák a város kulturális életében fontos szerepet töltenek be, diákok és tanárok egyaránt rendszeres szereplői a különböző ünnepségeknek, rendezvényeknek. A tehetséggondozásra nagy hangsúlyt fordítanak a vezetők és pedagógusok, ennek gyümölcse a sokféle versenyeredmény, hazai és külföldi elismerések. Nagy- és kiségyüttesek, énekkar és kamaracsoportok is működnek az intézmény falain belül. Az iskola a 2007-es minősítés során a „Kiválóra Minősített Alapfokú Művészetoktatási Intézmény” címet nyerte el.

Az intézmény székhelye az Egressy Béni Zeneiskola, amelynek igazgatóhelyettesét, Szuhánszkiné Ladócsy Erzsébetet kérdeztem az ott tanuló zeneiskolásokkal kapcsolatban. Kíváncsi voltam, vajon évről évre mennyi a beiratkozottak száma illetve hogyan változik ez később a kor függvényében. Hiszen ameddig általános iskolás a gyermek, talán könnyebb megoldani ezeket a plusz órákat. A gimnazista korúaknál már több a tanítási óra, magasabbak az elvárások, és fokozatosan elmaradnak az egyéb délutáni tevékenységek, például a zeneiskolai órák. Szuhánszkiné tanárnő 7 éve lát el igazgatóhelyettesi feladatot, és azóta pontos statisztikát vezet a növendékekről. Kérésemre eljutatta nekem az Egressy Béni Zeneiskola 5 évre visszamenő létszámváltozásait.

Az igazgatóhelyettes asszony felhívta a figyelmemet, hogy az itt látható számok szoros összefüggésben vannak a demográfiai adatokkal. Az köztudott, hogy egyre kevesebb gyermek születik, tehát nem várhatunk egy konstans értéket a beiratkozások kapcsán sem. (Az összlétszámot ebből a megfontolásból nem elemezzük.)

A tanulólétszám alakulása évfolyamonként az elmúlt 5 évben

Évszám	Ek 1	Hek 1	Ek 2	Hek 2	1.o	2.o	3.o	4.o	5.o	6.o	7.o	8.o	9.o	10.o	összesen
2007/2008	7	6	33	27	140	121	93	84	53	32	25	24	9	3	657
2008/2009	21	11	31	42	117	108	89	79	57	44	13	17	15	6	650
2009/2010	18	15	43	40	134	90	84	62	67	41	25	7	14	9	649
2010/2011	10	10	19	50	142	102	73	62	43	52	25	19	4	10	621
2011/2012	13	11	21	35	133	110	86	59	46	42	24	18	13	6	617

Elsőként szeretném világossá tenni az első oszlopokban szereplő rövidítések jelentését. A zeneiskolai oktatás tíz évfolyamos, és a beiratkozás az általános iskola második évétől ajánlott a gyermekek számára. Ennek praktikus okai vannak. Az első iskolás tanév a szülőkről való leválásról, a koncentrációs készség fejlesztéséről, a kötöttségekhez való hozzászokásról, és az alapvető ismeretek (írás, olvasás, számolás) elsajátításáról szól. A 7-8 éves kisdiák tehát sokkal könnyebben tájékozódik a zeneiskolában. Az a szülő azonban, aki mégis úgy dönt, hogy gyermekét 6 éves kora

előtt beíratja zenei oktatásra, választhatja számára az Előképző 1. csoportot (ld. 1. oszlop). Ez egyfajta ismerkedős foglalkozás a zenei alapokkal. Ha a kis növendék szülei már a hangszertanulást is támogatják az első évtől, akkor a Hangszeres előképző csoport (ld. 2. oszlop) tagja lesz. Ennek előfordulása a legritkább, a kevés résztvevőnél általában vannak előzetes ismeretek (pl. zeneóvoda), illetve erős a szülői támogatás.

Az Előképző 2. tulajdonképpen kötelezően ajánlott, itt a létszám is láthatóan emelkedik. A gyermekek felkészülnek az első zenei osztályra, megtanulják a dalkincset és a szolmizációt. A hangszeren játszóak még itt is külön csoportba, a Hangszeres előképzőbe (Hek 2) járnak.

A számadatok láthatóan az első osztály esetében kiugróak. Ha megnézzük például a 2007/2008-as év előképzőseit (Ek 2, Hek 2) és ezt összevetjük a következő évben beiratkozott elsősökkel, ez utóbbi majdnem kétszerese a 2 előképzős csoportnak. Természetesen nem csak a harmadik osztályos, újonnan érkezettek javítják az átlagot. A nagy létszám takar minden olyan nagyobb iskolást, gimnazistát vagy fiatal felnőttet, aki most kezd el valamilyen hangszert, így az első osztályba kerül.

A második osztálytól sajnos egyértelmű a csökkenés. A soron következő év mindig egy kicsit nehezebb darabot hoz, többet kell gyakorolni, és bizony a gyermek nem szívesen mond le a játékról, tévénézésről az új mű kedvéért. Ráadásul, ha nincs mögötte szülői támogatás, hamar kiiratkozik a zeneiskolából, mondván, hogy megunta. Szuhánszkiné Ladócsy Erzsébet elmondta, hogy a mélypont a gimnáziumok nyolcosztályos és hatosztályos felvételi után érezhető. A jó képességű gyerekek, akik felvételt nyernek, egy idő után nem bírják a nagyfokú leterheltséget és abbahagyják a zenetanulást. (Egyelőre aggódva tekintenek a jövő felé, hiszen nem tudni még, milyen változásokra kell számítani az általános iskolások körében. A kötelező délutáni oktatásról szóló törvényjavaslat napirenden van.)

Gyakran demotiváló erőként jelenik meg az alapvizsga kötelező jellege. Vannak bizonyos „rövid tanszakok”, ahol ez már 4 év elvégzése után aktuális (ilyen a nagybőgő, tuba, kürt, klarinét, oboa), a többi tanszak esetében 6 év elvégzése után esedékes a számonkérés. A megfutamodásnak van a nyílt változata, amikor a gyermek nem folytatja a zenei tanulmányait, illetve a másik verzió, hogy másik tanszakra iratkozik át, ahol ismét elsős lesz (tovább javítva az elsős statisztikát).

A hangszerválasztások adatai már az öt év alatt is észrevehető, jelentős változáson mentek keresztül.²¹ Természetesen nagy szerepe van ebben a könnyűzenei együttesek vonzásából eredő gitár- és ütő-mániának. Ám ahogy Szuhánszkiné Ladócsy Erzsébet elmondta, képtelenség minden igényt kielégíteni, hiszen vannak az intézménynek bizonyos korlátai. Például hiába jelentkeznének többen ütő szakra, az egyetlen hangszerparkon csak egy tanár taníthat egyszerre, így a létszámbővítés nem megoldható. Ezzel szemben a hegedű tanszakon – ahol egy időben gyakori tanárváltás problémájával küzdöttek – alig van meg a tanárok szükséges óraszám.

Mindezen nehézségek ellenére hatékony zenei nevelés zajlik az intézményben, ami idén 617 gyermeknek válik a javára.

Miskolci koncertlátogatók

A borsodi régió egyetlen hivatásos nagyzenekara a Miskolci Szimfonikus Zenekar. Az 1963-ban alakult zenekar Miskolcon a rendszeres bérletes előadások mellett egyedi szervezésű, valamint ifjúsági- és gyermekkoncerteket is ad. A háromféle bérlet (Mester, Népszerű, Szezon) előadásainak helyszíne 2007-től a Művészetek Háza. Felkerestem Boronkai Edinát, a miskolci szimfonikusok sajtómunkatársát, mert szerettem volna itt bemutatni a miskolci koncertre járó átlagot. Ehhez kértem a zenekar tulajdonában lévő információkat, bérleteladási útmutatókat, kimutatásokat.

A látogatásomkor Boronkai Edina elmondta, hogy a bérletes előadások látogatói elsősorban idősebbek, illetve középkorú házaspárok – ám elmaradásuk, vagy távozásuk esetén nincs utánpótlás. Csalódottságát fejezte ki, hogy az ifjú zenészek (szakközépiskolások, főiskolások) sem látogatják a koncerteket, pedig ők a leendő „kollégák”, tőlük elvárható lenne. A jegy-illetve bérletárakat az utóbbi időben nem emelték, mégis kevesen áldoznak erre; az esti, bérletes előadásokra a pluszban eladott jegyek száma csekélynek mondható. A Klazz sorozat sem teltházas, pedig ezek hangulatos, beszélgetős alkalmak, de a sajtóreferens szerint az emberek nem annyira nyitottak, ha jazzről van szó.

²¹ Melléklet 1.

Az egyéb koncertek esetében Boronkai Edina szerint meghatározó a reklám, ennek nagy szerepe van a közönség elérésében. A minél többféle felület kihasználása, a jól megfogalmazott szöveg mind-mind fontos velejárói a szervezésnek. Sajnos még így is előfordul, hogy egy kiemelkedő tehetségű művész (mint Patricia Kopatchinskaja) gondosan meghirdetett koncertjére nem annyi ember érkezik, amennyire előzetesen számítottak.

Az idei szezon első bérletes hangversenyeit követően felmérőlap kitöltésére kérték a közönséget, melyben általános információkra kérdeztek rá (nem, életkor, lakóhely) illetve a megelégedettségi szintet kívánták felmérni. A dolgozatban szerettem volna feldolgozni az október végére összegyűjtött adatokat, ám erre nem kaptam felhatalmazást. A nyilvános bérleteladási mutatókat szintén tudtam volna hasznosítani, ám Szabó Péter igazgató ehhez nem járult hozzá.

Komolyzenei bérletek kifejezetten az ifjúságnak

Fehér Jánossal, a Filharmónia Kelet-Magyarország Nonprofit Kft borsod megyei irodavezetőjével beszélgettem az ifjúsági bérletek kapcsán. Elmondta, hogy a Dunától keletre eső országrészben évente több mint 700 hangversenyt szerveznek a fiatalok számára. A borsodi régióban Miskolcon kívül több városban, községben is van együttműködés az iskolákkal (pl. Kazincbarcika, Edelény, Ózd, Szendrő, Mályi, Mezőcsát, Harsány, Tokaj)

A miskolci gimnáziumok közül partner a Kossuth Lajos Evangélikus Gimnázium, a Földes Ferenc Gimnázium, a Herman Ottó Gimnázium, a Zrínyi Ilona Gimnázium, a Lévy József Református Gimnázium, a Fráter György Katolikus Gimnázium és a Fényi Gyula Jezsuita Gimnázium. Rendszeres bérletigénylő 6 szakközépiskola illetve több általános iskola is.

A koncertek évi háromszori alkalommal kerülnek megszervezésre részben tanítási időben, részben pedig délutánonként. A miskolci helyszín általában a Művészetek Háza 600 főt befogadó nagyterme. A vidéki településekre általában „házhoz mennek a zenészek”. Még a szimfonikus zenekar is, bár a helyszűke miatt néhol nem lehetséges a megjelenés teljes létszámban.

A zenekar esetében a műsorban általában különböző művekből kiragadott rövid tételek van felfűzve egy adott téma köré. Az évad során néhányszor az esti felnőtt bérletes előadásokból készül egy úgynevezett „kivonat” az ifjúság számára, amit a zenekar a koncert napján, a főpróba után ad elő a fiatal közönségnek. Ezen az egy órás alkalmon egy-egy meghatározott részlet hangzik el a felnőtt közönségnek szóló repertoárból.

Az általános iskolásoknak szóló koncertanyag ugyanaz, mint a tinédzsereké, ami változik, az a konferansz. Érthető módon másképpen kell beszélni a hallottakról egy 10 éves számára, mint egy 16 évesnek. Ahogy Fehér János megfogalmazta, a gimnazista korosztályhoz kicsit több humor kell, és meg kell velük találni a megfelelő hangot. Különlegesség, amikor a karmester maga szívesen helyezkedik konferanszié szerepbe – ebben az évadban talán erre is lesz példa. Van egy más íze a dolognak, ha a zenekar irányítója szól a fiatalokhoz.

Az idei első koncert alkalmával a Fool Moon a’capella együttes volt a meghívott vendég, a következőkben pedig a Dongó együttes érkezik 2 különböző korosztálynak (kisebbek, illetve nagyobbak) szóló műsorral.

A diákokkal általában nincs nagy gond, bár fegyelem kérdésében sokat számít a mögöttes tanári karakter.

A bérletár igazán kedvező, a diákok 1200 forintot fizetnek, és három koncertet hallhatnak. (Van, akinek még ezt az összeget is megterhelő kifizetni, de született már olyan megoldás, hogy az iskolai alapítvány vette meg a gyermekek számára a bérletet, ezzel tehermentesítve a családot./Szendrő/)

Jó hír, hogy újonnan csatlakozó iskolák is akadnak, sőt már a következő tanévben jelentkezni kívánókról is vannak információk.

Célja a programnak megszerettetni a fiatalokkal ezt a fajta zenét, illetve első körben megismertetni a szépségeit. „Tőlem hallgathat a diák otthon Bódi Gusztit vagy a techno szörnyűségeit. A lényeg, hogy tudja meg, ilyen zene is létezik, és temérdek gyönyörűséget találhatunk benne.”

Fehér János biztos abban, hogy akinek volt ilyen élménye diákként, az később máshogy viszonyul a klasszikus zenéhez. „Sokan mondják, hogy ’majd a gyerek eldönti, hogy akar-e menni a hangversenyre’, én pedig azt mondom, hogy minden gyereknek ott lenne a helye az ifjúsági hangversenyeken, hogy kellő alternatívát

kaphassanak a mai kor silány és könnyen fogyasztható zenéi mellett.” Hiszen, ha megkérdeznénk a gyerekektől, vajon ki szeretne minden hétköznapi iskolába járni, talán öt százalék, aki rábólintana. A hangversenyek esetében sincs ez máshogy. Viszont ha azt a gyermeket kézen fogjuk, és elvisszük a koncertre, akkor kap egy esélyt, hogy megérinthesse az értékes zene. Ráadásul ezt éppen addig tehetjük meg, amíg gyerek.

Azon pedig nem kell csodálkozni – mondja az irodavezető –, hogy a mai rendszeres koncertlátogatók átlagéletkora 50 és 80 között van. Nem kell sem kétségbe esni, sem vészmadárkodni, mert ez normális.

Egyrészt az ember nyugdíjas korában jobban ráér, több szabadidővel rendelkezik, másrészt ekkorra az ember kicsit lenyugszik, letisztul a zenei ízlése és talán fogékonyabbá válik a klasszikus muzsika iránt. Mondhatnánk úgy is, idővel beérik a fiatal korban elültetett mag.

Fehér János kifejezte abbéli reményét, hogy a jövőben még több iskola csatlakozik majd ehhez a programhoz, esélyt adva ezzel az értékes kultúrának, hogy eljuthasson a fiatalokhoz.

Ahogya a gimnazisták látják

A komolyzene helyzetéről szóló tudományos kutatásom a társadalom egy meghatározott csoportjára, a tizenévesekre irányul. A témában végzett eddigi vizsgálatokat és azok eredményeit tekintem át a következő alfejezetben.

Korábbi kutatások

Az a tény, hogy a zene jelenlétének fontossága társadalmi szintű – és hogy ennek a művészetnek meghatározó jelentősége van az emberiségre nézve – ugyan ismert ősidők óta, tudományos értekezések, kutatások azonban csak a 20. századtól születtek ebben a témakörben. Német területen például Theodor Adorno kutatott, magyar vonatkozásban Losonczy Ágnes végzett zeneszociológiai vizsgálatokat.²²

²² Losonczy Ágnes: A zene életének szociológiája

Ez utóbbi megfogalmazása szerint „valamilyen formában mindenki eljut a zenéhez és valamilyen zene mindenkihez eljut”,²³ ha pedig ilyen mértékben van hatással minden emberre, akkor befolyásolja a társadalmunkat is.

A szerző a marxizmus hagyatékának tartja azt, hogy ez nincs a köztudatban. A szóbeliség, mint a tudat kizárólagos megnyilvánulási formája háttérbe szorította a puszta érzelmkifejezést. Pedig a muzsika éppen azáltal befolyásolja a társadalmi magatartást, hogy nem közvetlenül a tudattal van kapcsolatban. A zene feltételezi az emberek jelenlétét, hiszen minden egyes részfolyamata megköveteli az interakciót. Kifejezetten jelentős tehát a közösségformáló ereje, és e tulajdonsága által válik „társadalmasító” művészetté.

A zeneszociológia meghatározása sokféle lehet. Losonczi Ágnes saját írásában a társadalmat választja kiindulópontul a zene és az emberek kapcsolatán belül. Arra kíváncsi, hogyan jelenik meg ez a művészet az emberi élet különböző mozzanataiban. „Nem a művek »művi« élete áll e munka középpontjában, hanem a művészet valóságos léte, ahogyan az a társadalom szokásaiban és életmódjában megmutatkozik.”²⁴

Tanulmányának első részében a zenei szükségletet és annak típusait vizsgálja három falu szociológiai felmérése alapján, majd a fővárosi munkásosztály körében méri fel a szívesen hallgatott muzsika minőségi és tartalmi jellemzőit. Végül az igényesnek mondott zene megítélésének változásairól és ezek okairól szól.

A zenéhez való viszonyulásról Józsa Péter 1970-ben készített felmérést a lakosság körében, véletlenszerű kiválasztás alapján. A résztvevők 28, egy perces zenei részlet meghallgatása után töltötték ki a kérdőíveket. A kiértékelés alapján három csoport alakult ki, és összességében nagyarányú volt az „értékes zene” iránti közömbös attitűd.

Az ének-zene tantárggyal kapcsolatos attitűd-vizsgálatok Janurik Márta nevéhez fűződnek. 2007-ben készült felmérésében az általános- és középiskolások énekórához köthető érzelmeit hasonlította össze a matematika illetve irodalom órák hangulatával. Az eredmények azt mutatják, hogy az énekórán a diákok számára jelentősen kevesebb az örömforrás, mint a másik két tantárgy esetében, viszont nagyobb az unalom és a szorongás jelenléte. Ennek alapján az ének-zene órák tevékenységei iránt tanúsított negatív attitűdre lehet következtetni.

²³ Losonczi Ágnes: A zene életének szociológiája p. 14.

²⁴ Uo. p. 8.

Egy másik vizsgálat keretében Janurik Márta a klasszikus zenéhez kapcsolódó attitűdöt vizsgálta.²⁵ A kapott eredmények rámutattak, hogy az énekóra hiányosságai közé sorolható, hogy a zenehallgatást nem tudja megkedveltetni a tanulókkal. A komolyzene pozitív megítélése szempontjából fontos szerepe lenne az iskolának, amit azonban az nem tud megfelelően betölteni. A szerző szerint mindez felhívja a figyelmet az oktatás átalakításának szükségességére.

Megerősítő azonban, hogy a zenét iskolán kívül tanulók hozzáállása elfogadóbb, gyakrabban hallgatnak komolyzenét és több hanglemezüket van otthon. A zeneiskolába járóknak tehát lehetőségük van másképp megismerkedni a klasszikus zenével.

Alapgondolat

Dolgozatom kiindulópontja a fiatalok kapcsolata a komolyzenével ma, azaz a 21. században. Alapfeltevésem, hogy a mai tizenévesek érdektelenek a klasszikus zenével kapcsolatban, és nem tudják értékelni. Ezt a hozzáállást a környezetük felerősíti. Mint arról többször is szó esett már, a klasszikus zene népszerűsége általánosságban véve elég alacsony, és ami ennél aggasztóbb, hogy a közvélemény egyre inkább megkérdőjelezi a (zene)művészet fontosságát. A mai társadalmi elvárások a teljesítmény felé hajtják az embert (ld. Demján Sándor megjegyzését). A produktivitás, a folyamatos eredményfelmutatás, a minden szinten való megfelelés teljes lekötöttséggel jár. A tapasztalatok pedig azt mutatják, hogy leállni nem lehet, mert törékeny a rendszer, könnyen elveszíthető a munkahely. Ilyen körülmények között érthető a szülő aggodalma, aki a legjobbat szeretné biztosítani gyermeke számára, és úgy véli, azt nem a művészetekben találja majd meg. Valószínűleg nagyobb eséllyel irányítja gyermekét a nyelvtanulás, a reál ismeretek felé, amik jóval biztosabb jövőt ígérnek.

Ez a hozzáállás azonban azért veszélyes, mert visszatükröződik a gyermekek zenéről kialakított képében. Mivel a szülők nem tartják fontosnak a zenei műveltség megszerzését, nem bátorítják erre gyermeküket sem, tehát sokkal kisebb az esélye annak, hogy a fiatalban igény támad a klasszikus zene megismerésére, tanulására. Ezzel szemben a könnyűzene elérhetősége, sőt megállíthatatlan áradása magával ragadja a kereső, nyitott ifjakat, akik kiszolgáltatottak a zenei hatásokat illetően.

²⁵ Janurik Márta: Hogyan viszonyulnak az általános és középiskolás tanulók a klasszikus zenéhez? in Új pedagógiai szemle 2009/7

Alapvető tény tehát a mai slágerek győzelme a klasszikus dallamok felett, de egyik legfontosabb hipotézisem az is, hogy igenis a mai kamaszban is van éhség a zene iránt. Igazolja ezt a különféle zenelejátszó-készülékkel közlekedő iskolások, gimnazisták sokasága, a youtube internetes honlap látogatottsága és a zenei tehetségkutató műsorok népszerűsége a fiatalok között. Kétségtelen, hogy ennek igényessége olykor megkérdőjelezhető, de ha van kíváncsiság bennük, akkor el lehet indulni, és meg lehet előzni a későbbi közöny kialakulását.

Kérdéseim megfogalmazásában tehát a komoly- és könnyűzene helyzetének összehasonlítása mellett a zene önmagában való érvényének a jogosságát kutattam a miskolci gimnazisták körében.

Tapasztalatok

A fiatalok közötti információgyűjtés módjául a kérdőíves megoldást választottam. Az általam megfogalmazott kérdéseket 19 pontba szerkesztettem, a kérdésfeltevésben törekedtem az egyértelműsége – a félreértések elkerülése végett.²⁶ A célcsoport a miskolci középiskolás korosztály volt (14-18 éves korig). Az értékelhető, reprezentatív minta elérése érdekében a megyeszékhely 9 gimnáziumának²⁷ egy-egy osztálya töltötte ki a kérdőívet. A kiválasztásnál külön figyelmet fordítottam a megfelelő osztályok arányos részvételére, így 3 kilencedikes, 3 tízedikes és 3 tizenegyedikes osztály vett részt a felmérésben. Összesen 241 gimnazista, 140 lány és 101 fiú bevonásával történt az adatfelvétel 2011 októberében.

Minden esetben előzetes megbeszélés alapján egyeztettem időpontot a gimnáziumi énektanárral, aki készségesen feláldozott 10 percet az óra első feléből. Egy intézmény kivételével mindenütt énekórai keretek között történt a kitöltés.

Fontosnak tartottam a személyes megjelenést és a felmérés általam történő lebonyolítását. Lehetőségem volt ezáltal kapcsolatba kerülni az énektanárokkal, és megfelelően bemutatni a kutatás lényegét és célját. Emellett közvetlen kontaktust létesíthettem a diákokkal is. Láthattam őket saját, megszokott környezetükben, megfigyelhettem a tanárral való viszonyukat (ilyen módon a tanár, mint pedagógus is jobban feltárult előttem), és nem utolsó sorban tanúja lehettem a kérdőív által kiváltott

²⁶ A teljes kérdőív a 4. számú mellékletben található

²⁷ Avasi Gimnázium, Diósgyőri Gimnázium, Fényi Gyula Jezsuita Gimnázium, Földes Ferenc Gimnázium, Fráter György Katolikus Gimnázium, Herman Ottó Gimnázium, Kossuth Lajos Evangélikus Gimnázium, Lévy József Református Gimnázium, Zrínyi Ilona Gimnázium

reakcióiknak. A jelenlétemmel felvállaltam a felmérés alkotójának szerepét, így hitelesebben tudtam elmagyarázni a feladatot, mint egy független harmadik személy. Számomra fontos volt megadni a lehetőséget a kérdezésre.

A bemutatkozás, illetve a projekt bemutatása után elmondtam a gyakorlati tudnivalókat és kértem őket, ne szégyelljenek kérdezni. Ez utóbbi felszólítást többször is megismételtem, illetve kérdő tekinteteiket látva siettem segítségükre lenni. Általánosságban véve kijelenthetem, hogy a tanulók hozzáállása pozitív volt, kedvesen fogadtak és készségesek voltak a felmérés ideje alatt.

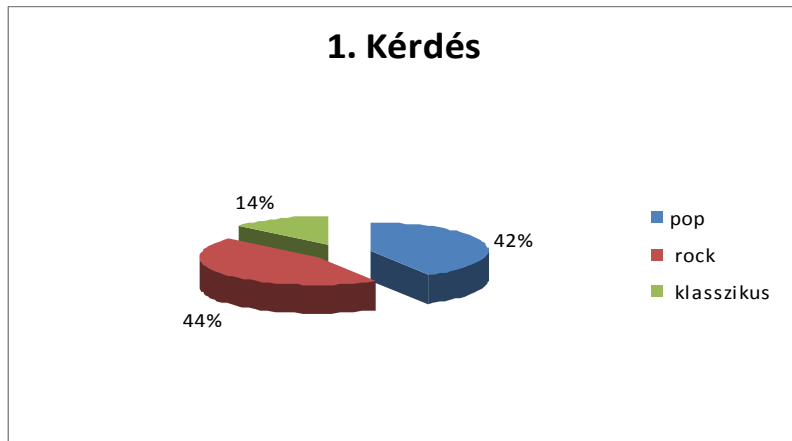
Azt is meg kell azonban jegyeznem, hogy meglepett a tizenéves korosztály gyakori szövegértési nehézsége, értetlensége. A bevezető beszédemben elismételtem – amit le is írtam a papírra –, hogy az általuk helyesnek gondolt választ karikázzák. A kitöltés során mégsem volt olyan osztály, ahol ne kérdeztek volna rá a jelölés módjára, illetve a beírható válaszok számára. Ez utóbbira vonatkozó kérdés (tudniillik, hogy mindenütt csak 1 darab választ jelöljenek, amit a legjellemzőbbnek gondolnak) sokak számára nem volt teljesíthető, ami megnehezítette az értékelést, illetve adatvesztést okozott. Többször előfordult kihagyott, üresen maradt kérdés, valamint akadt értelmezhetetlen válasz, ami szintén gyengítette a statisztikát. Megfigyelésem szerint az értékelő skála alkalmazása szintén nem egyértelmű minden középiskolás számára.

A vizsgálat során választ kerestem arra kérdésre, vajon milyen kapcsolatban van az ifjúság a klasszikus illetve könnyűzenével és mennyire érdeklődik a zene, mint művészet iránt. Próbáltam megtalálni a háttérét a klasszikus zene iránti attitűdnek (6. kérdés), illetve a zenével kapcsolatos pozitív élmény keresése is szempont volt (12. kérdés).

Eredmények

Bali János tanár úr a historikus előadói gyakorlat című óra bevezetőjében, a zene megítélésének időszakos változására utalva azt mondta: „Megdöbbenő, hogy 20 évvel ezelőtt a csoportosítás még zene és könnyűzene címszóval történt, ma pedig zene van és komolyzene.” Az első kérdés arra a zenei stílusra kérdez rá, ami először eszébe jut a diáknak a koncert szó hallatán.

Az 1. ábra százalékos mutatója egyértelműen igazolja Bali tanár urat. A köztudatban a koncerthez kötött fogalom sokkal inkább könnyűzenei kategória.

A fiatalok zenei érdeklődéséről szól a 7. és a 8. kérdés.

7. Van-e kedvenc előadód, együttesed?

8. Van-e kedvenc zenetörténeti korszakod, zeneszerződ?

Szándékosan nem a műveltségi szint mérése volt a célom, ezért voltam kíváncsi a kedvenc előadóra, illetve zeneszerzőre. Az élelmesebbek felfedezték, hogy nem csak komolyzenére vonatkozhat a 8. kérdés, hanem bármilyen zenetörténeti kor beírható, valamint a zeneszerző lehet akár napjainkból való is. Így többször előfordult a válaszok között például a 80-as évek zenéje, és egy popdal-szerző neve is. A leginkább kedvelt – klasszikus értelemben vett – zeneszerző azonban egyértelműen Mozart, második helyen Bach szerepel, illetve a hozzájuk kötődő zenetörténeti korszakokat szeretik leginkább a diákok. A mai előadóművészek között legtöbbször Rihanna neve fordult elő a válaszokban.

A fiatalok koncerten való részvételének adatai nem hoznak sok újdonságot. A leggyakoribb válasz szerint – úgy komoly-, mint könnyűzenei téren – a diákok ritkán mennek el a koncertekre, valamint nem tartják kifejezetten változatosnak a miskolci kínálatot. (Érdekes lenne összevetni ezeket az eredményeket budapesti gimnazisták megfelelő válaszaival.) Azonban a „soha” válasz majdnem feleannyi a könnyűzenei koncertek esetében, mint a klasszikus hangversenyre vonatkozóan – a gyakori részvétel pedig ez utóbbi eseményeken mintegy 4%.²⁸

²⁸ Melléklet 2.

A következő kérdések a zene fontosságát, szükségességét hivatottak igazolni. A 9. kérdés kapcsán, a hangszerrel még nem tanulók körében a zenetanulás eshetősége vonzónak mutatkozott. 62%-uk nyilatkozott úgy, hogy szívesen játszana valamilyen hangszeren.

Kodály egyik alapgondolatához visszatérve megerősödhetünk abban, milyen lényeges az ének az ember életében. A Szeretsz énekelni? kérdésre érkező „nem” válaszok száma csekély (16%) . Ez azt támaszthatja alá, hogy az éneklés az ifjúság számára nem idegen, és főképp nem utált dolog. A közös éneklésre nagyobb (25%) a hajlandóság, mint az egyéni megnyilvánulásra (17%); eltűnődhetünk azonban, miért a harmadik („ha senki nem hallja”) válasz volt jelen a legnagyobb arányban (42%).²⁹ Talán a megszégyenítéstől való félelem miatt nem mernek kiállni a nyilvánosság elé? Talán túl hamar rámondjuk valakire, hogy botfűlű?

Az éneklés vonzerejéről tesz bizonyosságot a 12. kérdésre adott legjellemzőbb válasz is. A következő mondatot kellett befejezniük:

12. Énekórán a legjobban azt élvezem, amikor...

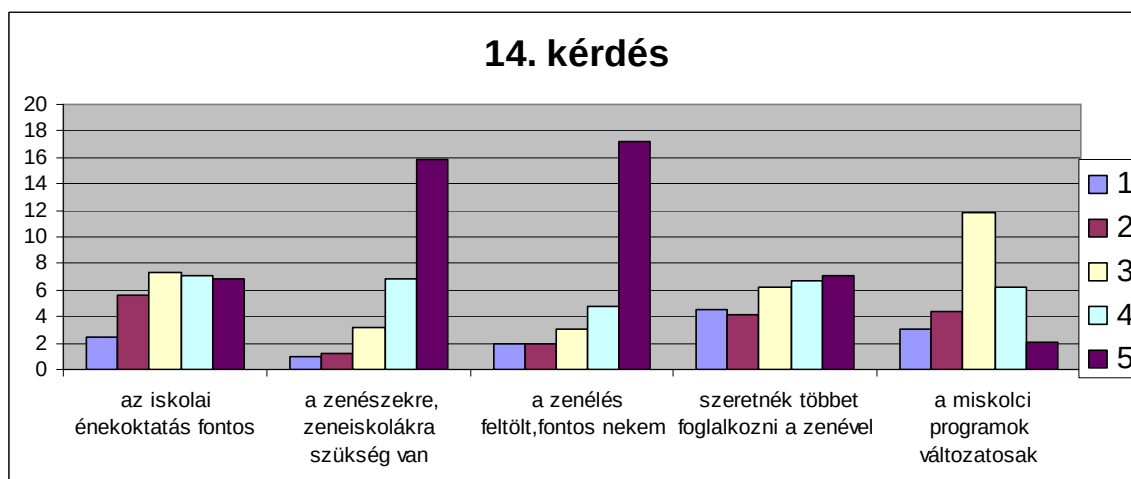
- ☐ a klasszikus zenéről beszélgetünk
- ☐ klasszikus zenét hallgatunk
- ☐ elméleti dolgokat tanulunk a zenéről
- ☐ együtt énekel az osztály
- ☐ egyéb:

A tanulók 62%-a a közös éneklést élvezi legjobban a tanórákon. A kodályi kórusgyakorlat és annak eredményessége nem véletlen tehát. A diákság örömmel dalol – ezt tapasztaltam a néhány perc alatt is, amit az órákon töltöttem az adatfelvételkor. A néhány „egyéb” válasz részben – jellemzően fiúk részéről – passzivitásra utal, például alvás vagy semmittevés, esetleg a szünetre csöngetés hangja az általuk kedvelt dolog. Az „egyéb” válaszok másik fele viszont teljes mértékben pozitív kicsengésű, a jó órai hangulatra hivatkozik, és ez gyakran összefügg a tanár személyével.

Egy valamit szeretnék még itt kiemelni. A 14. kérdésben a zene létjogosultságával kapcsolatos állításokat fogalmaztam meg egy táblázatban. Az egyetértés fokát kellett bejelölni egy 1-től 5-ig terjedő skálán. Ha csak a második és

²⁹ Melléklet 3.

harmadik mondatot nézzük, megerősödhetünk abban, hogy a kamaszok tulajdonképpen a zene pártján vannak, csak ezt sok esetben titkolják. Különösen az mondható örömtelinek, hogy a zene, a zenélés ennyi fiatalot megérint, hogy sokan olyan értéknek tartják, amiről nem akarnának lemondani (3. kérdés). Ez is a fogékonyságukat bizonyítja, aminek megfelelő kiaknázása a mi feladatunk. (Volt már arról szó, ez miért nem olyan egyszerű...)

A kutatáshoz kapcsolódóan elmondhatom, hogy kiinduló hipotézisemet igazoló eredmények születtek a zene iránti attitűdöt illetően. Az érdektelenséget vizsgáló, a 6-os számú kérdésében megfogalmazott alternatívák közül csupán néhány állítást emelnék ki. A felmérésben résztvevő diákok 24%-a egyértelműen (10-es érték) az idősebb korosztály zenéjének tartja a komolyzenét. Ez jelzi, mennyire nem érzik magukénak, vagy – ha szabad így fogalmaznom – „korszerűnek” az általunk játszott műveket. Azonban a rendelkezésünkre álló adatok alapján nem mondhatjuk ki, hogy általánosságban véve unalmasak számukra a hangversenyek (11%-uk írta csupán, hogy abszolút unalmas), sem azt, hogy problémát okozna számukra a megértés (17% teljesen elutasítja ennek az eshetőségét). A háttérben meglévő okok ugyanis összetettebbek. A mi feladatunk: tenni az érdektelenség ellen, szerethetővé tenni zenei kincsünket. Mert igazolást nyert az a tézis is, miszerint a zene ennek a korosztálynak is fontos, őket sem hagyja hidegen.

A diákság szeret közösségben énekelni, jó hangulatú órákon zenét tanulni. Az is tény, hogy a tanár szerepe ennek megteremtésében óriási, de a fiatalok részéről később folyamatos a megerősítés. Érdemes ezért tenni.

A vizsgálat kapcsán felmerült a hosszabbtávú kapcsolat kiépítésének lehetősége az ének-zenetanárokkal, illetve a diáksággal, ami talán a jelen dolgot továbbgondolására is okot adna.

Új kísérlet

Szemléletváltás

Mi is a probléma tulajdonképpen? – tehetjük fel a kérdést. Hiszen még mindig világszintű érdeklődés övezi a kodályi nevelési elveket, és ha a nagy elme szellemi hagyatéka köztünk van, miként bizonyíthatja minden az énekórák alkalmatlanságát, a komolyzene válságát. Dohány Gabriella a zenei műveltség meghatározása kapcsán nagyító alá teszi a Nemzeti alaptantervet (243/2003 (XII. 17.) Kormányrendelet) és összeveti a Kodály-koncepció alapgondolataival.³⁰ Az alaptanterv a komplex világkép kialakításához a zenét, mint hangzó nyelvet állítja a centrumba, és a többi művészeti ággal való együttműködést jelöli ki feladataként. A zenei élmény kerül a zenei nevelés középpontjába, ezáltal kívánja a diákokkal megszerettetni a muzsikát, valamint ösztönzi a tanulókat a zene aktív művelésére. Hangsúlyozza a zenei ízlésformálás fontosságát illetve az ítélőképesség és a kritikai készség fejlesztését. Az oktatás feladatát az általános iskolások esetében a műveltségi alapok lefektetésében jelöli ki, míg a középiskolásoknál a műveltség megszilárdítása a követelmény.

Láthatjuk tehát, hogy a Nemzeti alaptanterv követi a kodályi mintát, tiszteletben tartja nevelési elveit. Min változtassunk?

Van egy nagy veszély, ami a zenét és annak képviselőit, hírnökeket is fenyegeti. Ez egy szóban megfogalmazva az *elzárkózás*. Hajlamos a tudós elmerülni a szakértelem kristálytisztá vizében anélkül, hogy ezt megosztaná szomszéd társaival.

Hagy éljek ismét Kodály szavaival, aki már 1932-ben úgy látta, hogy „tátongó szakadék támadt a maroknyi elit és a nemzet többsége közt zeneileg...”³¹ Gyakran csak azt látjuk, hogy mennyien nem jelentek meg egy-egy koncerten, de nem vesszük észre, hogy mi magunk hagytuk zárva az ajtót. És ezek után az emberek is nehezebben

³⁰ Dohány Gabriella: Zenei műveltség értékelése a középiskolás fiatalok körében in Iskolakultúra 2009/10

³¹ Kodály Zoltán: Zenei belmisszió, in. Kodály Zoltán: A zene mindenkié

közelednek, mert úgy érzik, ők nem tartoznak a meghívottak közé. (Losonczi Ágnes foglalkozik a komolyzenével szembeni tagadó álláspont motivációival.³² Ebben a kategorizálásban az egyik csoport tagjai a régi osztálykorlátok foglyai, akik a zenét valamiféle előjognak tartják, és magukat műveletlennek vélik.)

Megjelenik az elzárkózás a pedagógiában is. A 20. század zenéjével kapcsolatos elutasító magatartás hátrányait Gonda János elemzi. A zenészek, zenetanárok nem szívesen foglalkoznak a populáris kategóriába tartozó muzsikával. Ez viszont megfosztja a gyereket az értékválasztástól, a helyes ízlés kialakulásától, ráadásul a kirekesztés nyomán a fiatalság dachból is inkább azt választja majd. Gonda János szerint „aki fel tudja mutatni ennek a világnak az értékeit, attól a fiatalok minden bizonnyal a dilettáns, primitív zenei megnyilvánulások kritikáját is inkább elfogadják. Könnyű belátni, hogy mindez áttételesen a műzene tanítását is kedvezően befolyásolhatja.”³³

Vannak azonban remek zenei kezdeményezések, példák a kreativitásra, a megoldáskeresésre.

Például

Angliában élő ismerőseimtől hallottam lelkes beszámolót egy vonósnégyesről, akik járják az iskolákat és vidám, érdekfeszítő bemutatót csinálnak kicsik számára. A Carducci együttes honlapjáról³⁴ kiderül, hogy az alkalmak egyéni igényekhez szabottak, garantáltan interaktívak, izgalmasak és mindez kreativitással párosul. Az általános iskolások az egy órák alkalmán alatt megismerkednek a hangszerekkel, többféle hallás- és ritmusfejlesztő játékban részt vehetnek, és természetesen feltehetik kérdéseiket, megoszthatják gondolataikat. A középiskolások számára a különféle hangzásvilágok feltárása a cél. Bátorítják a fiatalokat, hogy hagyják megszólalni a zenére válaszoló érzéseiket, gondolataikat. A csoportmunka során is mindig az együttes tagjaival dolgoznak, ami által könnyebben kerülhetnek ők is a zene vonzásába.

Nem kell azonban ilyen messzire mennünk, Magyarországon is akad sok jó kezdeményezés. Elég, ha csak a hetvenes évek zenei ismeretterjesztő műsorainak karakteres bemondójára, Varga Károlyra gondolunk.³⁵

³² Losonczi Ágnes: A zene életének szociológiája, p. 104.

³³ Gonda János: A populáris zene antológiája, p. 9.

³⁴ <http://www.carducci quartet.co.uk/education.html>

³⁵ Morva Péter: Életre szóló játék in Új pedagógiai szemle 2009/7

Zenei játékok, vetélkedők sokaságát vezette rádióban és televízióban egyaránt, és személyisége által gyermekeket és fiatalokat vezetett el a zene szeretetére. Különösen eredeti az ötvenes években elindított Zenesarok elnevezésű programja, melynek keretein belül fiatalok találkozhattak meghívott zenészekkel és az őket foglalkoztató kérdéseiket meg is fogalmazhatták a műsorban (ún. gyerekriporterek voltak.)

Miskolci vonatkozásban Csuka Tímea munkásságát emelném ki, aki immár évek óta forgatókönyvírója és műsorvezetője a Játsszunk zenét! gyermekkoncert-sorozatnak. A Miskolci Szimfonikusokkal évente kétszer muzsikálnak és játszanak együtt a kisgyermekek nagy örömeire.

Műhelymunka

A következőkben felvázolt ötlet lényege a már bemutatott példákhoz hasonlóan a célközönség bevonásával megvalósuló együttműködés.

Elgondolkoztam azon, vajon miért feledkezünk meg fiataljainkról, mikor a zenei nevelésről értekezünk. Tény, hogy a leghatékonyabban az óvodás korú gyermek fejleszhető, és ez az időszak nagyon meghatározó a gyermek későbbi életére nézve. A kisiskolások és alsó tagozatosok még szeretnek énekelni, játékosabbak, könnyebben bevonhatjuk őket a tanulásba. A gondok csak ezután jönnek, mikor a kamaszodó lányok és fiúk kisiklanak a kezeink közül. Ez a korosztály nehezen kezelhető, megzabolázásukra nincs recept. Ez pedig éppen elegendő ok egy pedagógusnak, hogy igyekezzon mentesíteni magát a tizenévesekkel járó gondok alól. Ám így csak nő a távolság tanár és tanuló között, sőt a nem megfelelő kapcsolat kihathat a tantárggyal kapcsolatos érzelmekre, motivációra. Ne hagyjuk tehát parlagon a lázadó ifjúságot! Ebben az időszakban formálódik a világképük. Tegyük arról, hogy megfelelő zenei látásuk kialakuljon, és tudják javukra fordítani a zene örökérvényű áldásait!

Serdülőkorban bizonyított a kortárscsoport hangsúlyos szerepe. Ezeknek a csoportoknak a jellemzője, hogy benne egyenrangú felek osztoznak azonos problémákon, ugyanakkor hasonló célok felé tartanak. A diákra gyakran nagyobb hatást gyakorol a vele egykorú társa, mint saját tanára. Miért ne használhatnánk fel ezt a motivációs erőt a jó ügy érdekében?

Ezért hoztam létre gondolatban egy műhelyt középiskolások számára. A műhely szó remekül kifejezi a lényegét. Alkotó munka folyik itt, ami nincs közszemlére téve. A diákok létrehozók és formálódó alkotások volnának egyszerre, és mindezt egymás által, interakciók révén érnék el.

A dolog különlegességét a zeneművészeti szakközépiskolásokkal való együttműködés adja, az ötlet alapelve pedig a kölcsönös tanulás.

Miért gondolom, hogy ez valóban működhet szimbiózisként?

Úgy tapasztaltam, hogy a zeneművészeti szakközépiskolások számára nagyon kevés fórum adódik a velük egyidős, de más intézményben tanuló fiatalokkal való találkozásra. Ennek meg vannak a praktikus érvei, hiszen a zenészeknek az órarend része a délutáni foglalkozás, emellett pedig természetesen a gyakorlás. Ha ezen felül szereplésre vagy koncertre kell készülni, a hétvége sem csak a kikapcsolódásról szól.

Viszont az elszigeteltség eredménye, hogy a megszervezett tanszaki illetve osztályhangversenyek (néha túl) családi légkörben zajlanak – pedig milyen jó is lenne, ha megtöltenék a termet az érdeklődők – akár hasonló korú fiatalok.

A műhely létrehozásával létezne egy irányított, de később szabadon alakítható csoport, amiben a közös nyelv a zene. A házigazdák természetesen a zenészek volnának (de idővel akár ez is változhat), a helyszín pedig a Zenepalota. Vajon hány középiskolás csodálhatta már meg belülről is a Miskolc város szívében álló, s immár teljes pompájában díszelgő épületet? Pedig ahhoz, hogy a koncertekre meghívhassuk a gimnazistákat, előbb meg kell nekik mutatni az utat.

Ezek az alkalmak kezdetben, a kipróbálás időszakában negyedévente kerülnének megszervezésre. Lehetne mindez egy olyan pénteki időpontban, mely még hivatalos tanítási óra, de nincs nagyon későn (hiszen ez már szinte hétvége, a diákok türelmetlenek).

A közös munkát a zene köré építenénk, amolyan „kihelyezett alternatív énekóráként” lehetne meghatározni.

Az egyik órátípus keretében a zenészek adott számú kiválasztott darabot adnának elő, de az alkalom nem koncertszerű lenne, hanem a zenei osztály többi tagja mondana néhány háttér információt. Ez pozitív hatással lehet a zeneművészetibe járók szakmai előrehaladására is, ugyanis szereplési lehetőséget ad, valamint tesztelhető lesz általa a már megszerzett tudás használhatósága. Hiszen az tudja igazán a leckét, aki a társának el tudja magyarázni!

A műhelymunka lényege a közös alkotás, ezért minden ilyen rendhagyó órában alkalom adódna a többi gimnazista számára is a zenélésre. A zeneterápiában is alkalmazott improvizációs módszer a saját élmény kialakulásáért lenne felelős. Mindenképpen kulcsfontosságúnak látom a zenélés lehetőségének felkínálását ezeken az alkalmakon, ugyanis ez a feszültségoldást is kiválóan elősegítené, valamint személyiségfejlesztő hatással bír. Nyilvánvaló, hogy a szakközépiskolások hangszerei nem szolgálhatják ezt a célt, de Orff óta tudjuk, hogy szinte bármilyen tárgyat választhatunk ritmushangszernek. A szabad improvizáció olyan része a zenének, amit jó megtapasztalni a zeneművészeti szakközépiskolásnak is. Jos van Immerseel szerint a zene minél teljesebb megértéséhez képesnek kell lennünk azt kitalálni is.³⁶

Különleges program lehetne egy komolyzenei koncertre való együttes felkészülés. A zenészek segítenének előidézni a mű részleteit, a zenét közösen megfejtenénk, néhány gimnáziumi tanuló vezényelhetné a zenészekből álló zenekar-kivonatot és természetesen együtt mennénk el utána arra a koncertre. Azt hiszem a diákság figyelme jóval koncentráltabb lenne úgy, hogy már tudja, mit kell a zenében meghallania, van róla személyes emléke.

Ennél még komplexebb az a projekt, amiben egy adott mű kapcsán kisebb (heterogén) csoportoknak feladatként lehet adni a történelmi háttér, korabeli irodalmi, képzőművészeti példák feltérképezését, és megvitatását. A közös munka segítségével átfogó képet alkothatunk, ami mindenki számára hasznos tudásnak számít majd a többi tantárgy tanulásakor.

Úgy vélem nagy előnye a műhely ötletének, hogy alapvetően a diákokra épít. Itt nem a tanár a főszereplő, hanem az összes résztvevő gyerek. A felnőtt személy jelenléte szükséges ugyan az indulatok mederben tartásához, a koordináláshoz, de az alkalom nagy részében magára hagyható a kamasz, teret kaphat a kreativitása és kommunikációs képessége.

A kivitelezéshez természetesen számba kell venni rengeteg gyakorlati dolgot, amikkel tudatosan nem foglalkoztam, mert a dolgozat keretei nem teremtettek erre lehetőséget. Ha valóban gyakorlatba akarnánk ültetni az elképzelést, ahhoz alaposabb utánajárás szükségeltetik – egy következő kutatáshoz éppen megfelelő lehet.

³⁶ Beszélgetés Jos van Immerseel-lel, in. Régi zene II.

Összegzés

A kutatás során, amint haladtam a dolgozat megírásával, fokozatosan ismertem fel a téma összetettségét, a korábbi vizsgálatok kiterjedtségét. A szakirodalom teljes ismerete egyelőre megvalósíthatatlan számomra. A munkámra is úgy tekintek, mint egy jó kezdetre, aminek minden bizonnyal lesz még folytatása. Nyilvánvaló kiegészítésekre szorul a vizsgálati adatok bemutatásáról szóló fejezet, ezen kívül a dolgozat zárásaként felvetett ötlet újabb kérdéseket szül, melyek további kutatást, információgyűjtést igényelnek.

Tisztában vagyok azzal, hogy javaslatom tényleges megvalósítására igen csekély az esély. Céлом nem is egy világmegváltó ötlet önmagáért való bemutatása volt. Számomra, személy szerint sokkal fontosabb volt az idáig vezető út, mert megerősödött bennem az a kodályi gondolat, hogy a zene *mindenkié*.

Tárjuk ki a Zenepalota ajtaját!

Irodalomjegyzék

Bali János: A furulya, Editio Musica Budapest, 2007

Gonda János: A populáris zene antológiája

Fővárosi Pedagógiai Intézet, Budapest 1992

Losonczi Ágnes: A zene életének szociológiája

Kinek, mikor, milyen zene kell?, Zeneműkiadó Budapest, 1969

Lindenbergerné Kardos Erzsébet: Zeneterápia szöveggyűjtemény

Kulcsa a muzsikához Kiadó Pécs, 2005

Kodály Zoltán: A zene mindenkié, Zeneműkiadó Budapest, 1975

Kodály Zoltán: Utam a zenéhez

Öt beszélgetés Lutz Besch-sel, Zeneműkiadó Budapest, 1974

Norman Lebrecht: Művészek és menedzserek

avagy rekviem a komolyzenéért, Európa Könyvkiadó Budapest, 2000

Régi zene (tanulmányok, cikkek, interjúk), szerkesztette Péteri Judit

Zeneműkiadó Budapest, 1982

Régi zene 2.: tanulmányok, cikkek, interjúk, szerk. Péteri Judit

Zeneműkiadó Budapest, 1987

Szőnyi Erzsébet: Zenei nevelési irányzatok a XX. században,

Tankönyvkiadó Budapest, 1988

Folyóiratok:

Iskolakultúra 2009/10

Új Pedagógiai Szemle 2009/7

Muzsika 2011/09

Magyar Nemzet, 2003. május 31.

Internetes források:

http://life-style.hu/hirek/2011/5/2/20110502_muveszet_oktatas_schilling

<http://www.carducciartet.co.uk/education.html>

http://www.csukatimea.hu/index.php?option=com_content&view=frontpage&Itemid=1

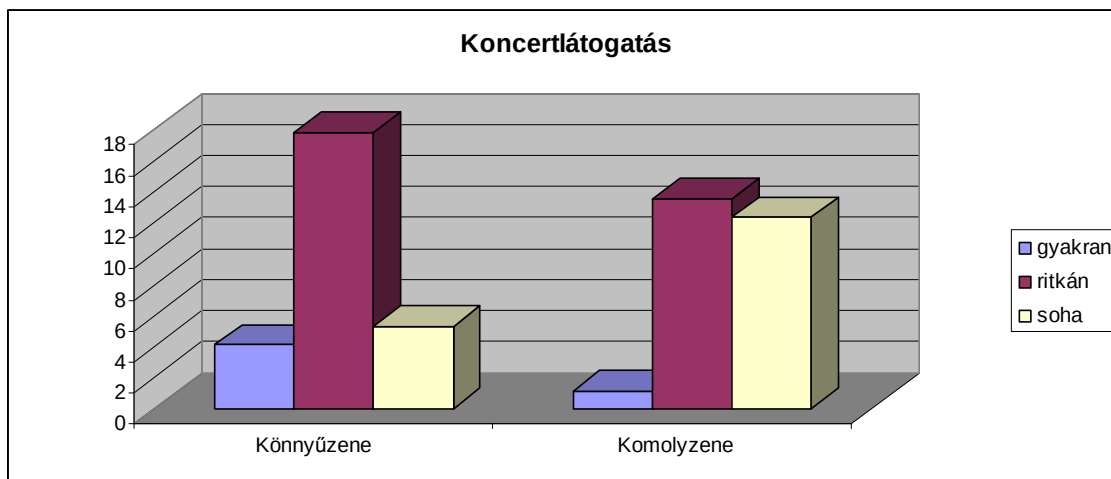
Mellékletek

1. számú melléklet

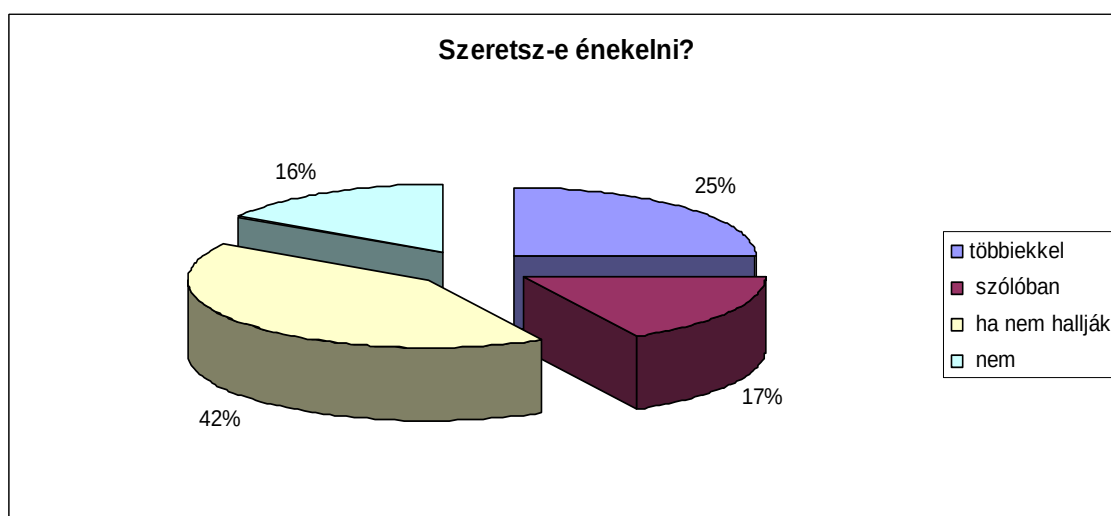
Az egyes hangszereken tanulók létszámának változása az elmúlt 5 évben

Hangszer	2007/2008		2008/2009		2009/2010		2010/2011		2011/2012	
	Össz.	B tag.	Össz.	B tag.	Össz.	B tag.	Össz.	B tag.	Össz.	B tag.
Zongora	210	25	218	24	214	18	228	19	225	14
Hegedű	60	18	62	18	53	16	55	12	48	17
Gordonka	19	8	19	8	12	6	10	6	11	6
Nagybőgő	10	6	5	-	5	-	-	-	2	-
Furulya	90	10	78	13	63	5	60	10	61	7
Fuvola	30	2	31	4	35	5	33	4	32	4
Oboa	2	-	2	1	2	1	1	-	-	-
Klarinét	15	4	13	2	15	1	11	2	9	-
Fagott	5	1	3	1	3	2	2	1	3	1
Trombita	7	-	6	1	7	1	5	3	5	3
Kürt	2	1	2	1	2	1	3	2	2	1
Harsona	2	1	4	2	5	2	5	1	4	-
Ütő	27	-	24	-	26	-	26	-	20	1
Gitár	90	1	86	4	106	5	112	9	115	7
Magánének	42	6	43	5	38	5	40	5	42	7
Szolfézs	46	-	54	-	63	-	30	-	38	
Összesen:	657	83	650	84	649	68	621	74	617	68

2. számú melléklet

3. számú melléklet

4. számú melléklet

Kérdőív „Zenével kapcsolatban”

Üdvözöllek!

Dolgozatomhoz gyűjtök információt a fiatalok zenéről alkotott véleményéről, szokásairól.

A kérdőív kitöltésével segíted a munkámat, amit köszönök már előre is!

A felmérés névtelen, és körülbelül 10 percet vesz igénybe. A helyesnek gondolt választ tollal karikázd!

Nemed:

- ☐ férfi
- ☐ nő

1, Mi jut először eszedbe, ha ezt a szót hallod: KONCERT?

- ☐ pop
- ☐ rock
- ☐ klasszikus

2, Milyen gyakran jársz könnyűzenei koncertre?

- ☐ gyakran
- ☐ ritkán
- ☐ soha

3, Kivel mész el?

- ☐ édesanya
- ☐ édesapa
- ☐ testvér(ek)
- ☐ barát(ok)
- ☐ egyedül
- ☐ nem szoktam

4, Milyen gyakran jársz komolyzenei koncertre?

- ☐ gyakran
- ☐ ritkán
- ☐ soha

5, Kivel méysz el?

- ☐ édesanya
- ☐ édesapa
- ☐ testvér(ek)
- ☐ barát(ok)
- ☐ egyedül
- ☐ nem szoktam

6, Jelöld be, hogy a következő mondatok mennyire jellemzőek rád egy 1-től 10-ig terjedő skálán!

1=egyáltalán nem jellemző, 10=nagyon jellemző

A klasszikus zenei koncerten szívesen veszek részt, mert megnyugszom, jó hatással van rám.	
A komolyzenei koncert számomra unalmas, gyakran elalszom rajta.	
Szeretem, ha egy komolyzenei koncert változatosan épül fel, élvezem a hangszerek játékát.	
Nem szívesen megyek olyan koncertre, ahová ki kell öltözni.	
A komolyzenét az idősebb korosztály zenéjének tartom.	
A klasszikus zenét nem nagyon értem és emiatt nehezen értékelem.	

7, Van-e kedvenc előadód, együttesed?

- ☐ van,
- ☐ nincs

8, Van-e kedvenc zenetörténeti korszakod, zeneszerződ?

- ☐ van,
- ☐ nincs

9, Tudsz hangszeren játszani?

- ☐ igen
- ☐ nem

10, Ha igen, hol tanultad?

- ☐ iskolai szakkörön
- ☐ zeneiskolában
- ☐ magántanárnál
- ☐ önállóan, magamtól

11, Ha nem, szívesen tanulnál?

- ☐ igen
- ☐ nem

12, Fejezd be a mondatot!

Énekórán a legjobban azt élvezem, amikor

- ☐ a klasszikus zenéről beszélgetünk
- ☐ klasszikus zenét hallgatunk
- ☐ elméleti dolgokat tanulunk a zenéről
- ☐ együtt énekel az osztály
- ☐ egyéb:

13, Szívesen kipróbálnád magad a zenében, ha alakulna iskolán belüli zene-társulat? (Amennyiben már tagja vagy egy ilyen /nem feltétlenül iskolai/ csoportnak, kérlek, tegyél egy x-et a vonalra)

- ☐ igen, ha énekelünk (kórus, népdal-kör)
- ☐ igen, ha ez egy könnyűzenei csoport
- ☐ igen, ha csatlakozhatok az én hangszeremmel (pl. zenekar)
- ☐ nem
- ☐ nem tudom

14, Jelöld ötös skálán, mennyire értesz egyet az alábbi állításokkal!

1=egyáltalán nem értek egyet, 5=teljes mértékben egyet értek (egy számot karikázz!)

Az iskolai énekkutatás fontos.	1	2	3	4	5
A zenészekre, zeneiskolákra szükség van.	1	2	3	4	5
A zene/zenélés számomra elengedhetetlen, mert kikapcsol, feltölt.	1	2	3	4	5
Szívesen foglalkoznék többet a zenével, ha lenne rá lehetőségem.	1	2	3	4	5
A miskolci zenei programok változatosak, megfelelnek az igényeimnek.	1	2	3	4	5

15, Szeretsz énekelni?

- ☐ igen, a többiekkel együtt
- ☐ igen, akár egyedül is (szólóban)
- ☐ igen, ha senki nem hallja
- ☐ nem

16, Szoktál zenét hallgatni?

- ☐ gyakran
- ☐ ritkán
- ☐ soha

17, Hol hallgatsz komoly zenét?

- ☐ énekórán
- ☐ otthon
- ☐ nagyszülőknél
- ☐ koncerten
- ☐ sehol
- ☐ egyéb:

18, Fejezd be a mondatot!

Ha zenét akarok hallgatni, az általam használt eszköz

- ☐ a rádió
- ☐ a tévé
- ☐ a számítógép
- ☐ a discman
- ☐ az mp3 lejátszó
- ☐ az mp4 lejátszó

19, Mi a 3 legfontosabb jellemzője a szerinted JÓ zenének?

1.
2.
3.

+1, Mennyire volt könnyen kitölthető a kérdőív?

- ☐ nagyon könnyű, gyorsan befejeztem
- ☐ elég könnyű
- ☐ nem volt egyszerű
- ☐ nehéz volt
- ☐ nem tudom

Köszönöm a válaszadást! ☺